REDEMPTIO

A JÁSZ ÉS KUN TELEPÜLÉSEK HONISMERETI LAPJA

XXIV. ÉVFOLYAM 6. SZÁM | Ára: 300 Ft | 2017. DECEMBER

REDEMPTIO (latin szó, ejtsd: redempció) – visszavásárlás, megváltás, önmegváltás. A szó az 1745-ös jászkun redempcióra utal, amikor a jászok és a kunok példás összefogással, saját erejükből visszavásárolták régi kiváltságjogaikat. Mária Terézia magyar királynő 1745. május 6-án írta alá a jászok és a kunok redempcionális diplomáját.

Betlehemes pásztorok a Jász Múzeumban *Fotó: Bugyi Gábor*

TARTALOM

Honfoglalás kori süvegcsúcs a homokbányából ..... 2. oldal
Skaricza Máté (1544–1591) református pap, költő és zsoltáríró jászberényi ténykedése ..... 3-5. oldal
Hol állhatott Száva János jászladányi néptanító háza? .. 5. oldal
Emlékezés régi jászberényi tanárokra V. ..... 6-9. oldal
Akiknek a vasat köszönhetjük ..... 10-11. oldal
In memoriam Győző Gyula (1934-2017) ..... 11. oldal
JÁSZ-KUN KÖZÉLETI ARCKÉPEK
Dr. Örsi Julianna ..... 12-14. oldal
Konferencia a Reformáció emlékére Jászberényben .... 15. oldal
KÉPES RIPORT
A jászberényi Reformáció konferenciáról Bugyi Gábor fotóival ..... 16-17. oldal
JÁSZ-KUN TÖRTÉNELMI ARCKÉPCSARNOK
Dr. Rigó Józon ..... 18-19. oldal
Verselő jászok és kunok ..... 19. oldal
Emlékezés Tóth Jánosra, a Jász Múzeum egykori igazgatójára ..... 20-22. oldal
Iksz elvtárs rokoni szemmel ..... 22. oldal
Búcsú Hájas Tibor néptánc pedagógustól (1965–2017) ..... 23. oldal
A múlt titkainak kutatói a Jászságban ..... 23. oldal
A Reformáció 500. évfordulójának ünneplése néprajzos szemmel ..... 24-26. oldal
Magyar Tudomány Napja Kunmadarason ..... 26-29. oldal
Kiss László a Jászság festője ..... 29. oldal
Emléktábla Simai János nagykunkapitánynak ..... 30. oldal
Ékszerdoboz a Jászság ..... 31. oldal
Könyvajánló ..... 31. oldal
Képzőművészeti kiállítás a Jász Múzeumban ..... 32. oldal

Honfoglalás kori süvegcsúcs a homokbányából

A Jászberényből Nagykátára vezető út bal oldalán van egy homokbánya. Illetve ma már nincs, mert az elmúlt években a tulajdonos kibányászta onnan a homokot. A bányában azonban – amint az mára már kiderült – korántsem csak homok volt. A homokos talajú domb földjében egy honfoglaló magyar közösség halottai nyugodtak már ezeregyszáz esztendeje. Hogy hányan? Úgy tűnik, ezt már soha nem fogjuk megtudni. Az történt ugyanis, ami gyakorta szokott. Őseink porhüvelyét ugyanúgy eltüntették a bányászok, mint a mellettük talált bizonyára nem akármilyen mellékleteket. Nem feszélyezte őket sem a törvény szigora, sem az ősök iránti emberi tisztelet.

A süvegcsúcs rajza
Készítette: Benke Zsolt

Szerencsére mégis voltak, akik megmentettek valamit a berényi határ első magyar lakóinak emlékeiből. Azt, ami a meddőhányóban észrevétlen maradt a kíváncsi tekinteteknek. A tájat régóta kutató két ember volt ez, igaz, nem jászberényi, hanem pusztamonostori. Közülük Hajzer Kálmán hívta ki a múzeumból a régészeket s adta át nekik a leleteket, azzal a kikötéssel, hogy azok mindenképpen a Jász Múzeumba kerüljenek. Így is történt. Október 18-án a múzeumi sajtótájékoztatón bárki meg is tekinthette az új szerzeményeket.

Nem kétséges, hogy ezek közül a legnagyobb érdeklődést egy kúp alakú, aranyozott felületű, a honfoglalók művészetére oly jellemző növényi mintás tárgy váltotta ki a legnagyobb érdeklődést. A szakembereken kívül aligha mondta volna meg bárki is, hogy mi volt e kis méretű ékszer egykori rendeltetése. „Süvegcsúcs" – hangzott a szakértői vélekedés, bár a mai ember számára nem egészen egyértelmű, hogyan is díszíthette ez a kúp a sapkát, vagyis a süveget.

Ehhez tudnunk kell, hogy az állattartó nomád népek az eurázsiai füves pusztákon már a szkíták korában is – tehát több mint másfélezer éve

Honfoglalás kori süvegcsúcs
Fotó: Gócsa Mihály

– csúcsos végű bőr vagy nemez fejfedőt viseltek, ami még honszerzőink korában is divatos holmi volt. Ennek a csúcsára erősítették rá apró szögekkel e díszes ékítményeket. E szögek nyomai, kerek lyukak alakjában a jászberényi példányon is láthatók. Maga a tárgy úgy készült, hogy az ötvös az ezüstlemezből egy körszelet alakú darabot vágott ki, arra rárajzolta a hálóba szerkesztett levélcsokrok alakját, majd a lemezt szurok alapra helyezte s egy véső segítségével mélyebbre kalapálta a minták körvonalait. A lemez bal oldalán egy 0,3 cm széles szegélysávot hagyott, hogy oda a lemez másik szélét majd ráhajthassa. A mintázat aprólékos kidolgozása után a lemez felületét tűzaranyozással (azaz olvasztott aranyporral) fedte le. Ezután hajtotta rá a lemez jobb szélét a bal oldali szegélyre, s így alakította ki a csonkakúp alakját. Ennek felső részére ráerősítette a kis gömböcske alsó felét, s belülről még egy fémszalaggal a kúp felső szegélyét is megtámasztotta. A gömböcske felsőrészének ráillesztése után kész is volt az ékítmény, amelynek aranysárga színe büszkén ragyogott a napfényben. A levélcsokrok nyolc függőleges sort alkotnak, méretük alulról felfelé haladva egyre kiesebbek.

Hasonló süvegdíszt mindössze még egyet ismerünk honfoglalóink hagyatékában, amely 1890-ben Beregszászon került elő, szintén bányászat alkalmával, csakhogy ott a Kishegyen nem homokot, hanem követ bányásztak akkor. Az ottani példány gondosabb ötvösmunkával készült, ám egy darab hiányzik a palástjából. Azt a harcost rendkívül gazdag túlvilági útravalóval látták el, sírjából aranyozott ezüsttel ékes kengyelpár, ezüstszálakkal berakott szablya, nyílcsúcsok és aranyozott ezüst övveretek kerültek a Nemzeti Múzeumba. A beregszászi sírt eddig a 950-es évekre keltezték a régészek a máshonnan való hasonló tárgyak alapján. Ehhez képest igen meglepő, hogy a jászberényi leletek közt két darab, jól keltező pénz is napvilágot látott, méghozzá Berengár itáliai király 888 és 915 közötti milánói verete. Ő volt az, akire egy magyar sereg 899-ben a Brenta folyó mellett súlyos vereséget mért. Ennek a győzelemnek volt köszönhető, hogy a következő évben a magyarok elfoglalják a Dunántúlt és a Felvidék nyugati részét, azaz: befejezzék a Kárpát-medence birtokba vételét.

A forrásokból azt is tudjuk, hogy a legyőzött Berengárra a magyarok súlyos nemesfém adót vetettek ki. Lehet, hogy az itteni homokdombon nyugvó magyar harcos is részt vett a brentai ütközetben s dénárjai is ebből a mérhetetlen kincsből származnak, amelyekkel ruháját vagy lova szerszámzatát díszítette. (Ezt mutatják a pénzeken lévő lyukak.) Minden esetre az biztos, hogy e vitézt nem sokkal a honfoglalás után tehették sírjába, így a süvegcsúcs is nem sokkal a honszerzés (895) utáni években készülhetett, mivel felületén nincsenek olyan kopásnyomok, amelyek hosszú használatra utalnának.

Dr. Fodor István régész,
a Magyar Nemzeti Múzeum
címzetes főigazgatója

Skaricza Máté (1544–1591) református pap, költő és zsoltáríró jászberényi ténykedése

2017-ben ünnepli az egész világ a reformáció kezdetének 500 éves évfordulóját. Nemzetünk történetében és a nemzeti irodalmunkban is a 16. század méltán viseli a protestáns kor nevet.

A reformáció, ez a lelki világban támadt nagyhatású mozgalom uralkodott el, és ebben a században és rányomta korára a maga jellegzetes bélyegét.

Ki is volt Skaricza Máté?

Korának egyik legműveltebb embere, református vallásának lelkes harcosa volt. Skaricza Máté református lelkész életének szinte minden nevezetes cselekedete Ráckevéhez köti. Ott született, ott halt meg, ott töltötte élete nagy részét. Róla mondták: *„a Duna melléki református hívek legnagyobb hálát érdemlő hőse, akinek kell tulajdonítani a genfi confessionak [hitvallásnak] a Duna melletti állhatatos megmaradását.”* De tartalmas életéből közel egy

Skaricza Máté nyomán, Szegedi Kis István képmása

iskolaévet Jászberényben is eltöltött, és ezzel a rövid tanulmánnyal tisztelgünk emlékének. Besenyi Vendel kiváló helytörténeti kutató hívta fel a figyelmemet Skaricza Máté személyére.

Skaricza Máté gyermekkoráról

A Csepel szigeti Ráckevén született 1544-ben. Atyja Skaricza Benedek, a település tekintélyes polgára, anyja nevét nem ismerjük. Egyik ősük Hunyadi Mátyás alatt vitézkedett. Unokatestvére Skaricza György volt, aki Pozsonyban élt, Erdődi Péter grófnak volt az ügyésze és horvátországi birtokainak az igazgatója. A családja a legjobb nevelést biztosította számára.

Életének egyik legmeghatározóbb eseménye volt, hogy 1563-ban Ráckevére költözött Szegedi Kis István tudós reformátor és nagy hatással volt a tehetséges ifjúra. Szegedi lett számára a mester, a legfőbb mentora és erről egész életében soha nem feledkezett meg. Az 1566-os év fordulópontot jelentett a 22 éves Máté életében, mert Kolozsvárra ment tanulmányútra a nagyhírű református iskolába, ahol többek között Károlyi Péter volt egyik nevezetes tanára. Itt találkozott az erdélyi uni-

„Hogyha Kis Istvánt, a Szegedit, nem ismered, ímé:
Ilyen alakja vala arca vonásainak.
Aki e szent munkát most olvasod, elhiszed erről,
Mily nagy szellemi kincs sátora volt ez a test.
Úgy hogy bár kezem is gonddal festette vonásit,
Többet Zeuxis sem tudna jelezni velök.
Mert vajh Apelles is rajzolhatná-e a belsöt,
Melyet ez egymaga szép műveiben kimutat?
Jóindulattal nézvén ezen arcra, imádkozz:
Légyen e férfiúnak nagy neve, műve örök.
Az Úrnak 1568-ik évében.”

Skaricza Máté

táriusok mozgalmával. Ez a hely adta meg számára az indítást és itt kezdte meg felkészülését jövendőbeli lelkészi működéséhez. Itt megszerzett tudását egészíti ki később külföldi tanulmányútjain szerzett tapasztalataival.

Rövid jászberényi tevékenysége

Egy év múlva meghívták Jászberénybe és megválasztották iskolaigazgatónak, vagy ahogy az akkori korban általánosan használt latin nyelven hívták a *„rektoruknak”*. Nevezetes jászberényi cselekedete az volt, hogy itt készítette el a rendelkezésre álló körrajzok alapján Szegedi Kis István arcképét. A reformáció egyháztörténete szerint 1568-ban Skaricza Máté kevesebb, mint egy évig tartózkodott Jászberényben. Egyes források szerint érdemi hittérítői tevékenységet a Jászság központjában már nem végezhetett. Más források viszont ennek az ellenkezőjét állítják.

A jászberényi református történetírás szerint *„Berény 1553-ban vallásilag kettészakadt: a Zagyva balparti részét, hol a reformátusok laktak „magyar városnak”, a katolikusok lakta jobbparti részét pedig „jász városnak” nevezték. 1560-ban a reformátusok használatba vették a város jobb partján álló templomot a klarisszák zárdájával együtt, valamint a parochiális főegyházat is. 1567-ben Béllyei Tamás prédikátor az első ismert lelkésze (veje Szegedi Kis Istvánnak), s mellette a híres történetíró, Skaricza Máté tanítóskodott. Ebben az évben az 506 itt lakó család közül 202 volt református.”*

Rövid jászberényi tartózkodásáról próbáltunk a legtöbb adatot összegyűjteni. Luther Márton tanainak első hirdetőit az egyházi javakat birtokló főurak különösen Perényi Péter, Mágocsi Gáspár főispán és Forgács Simon egri főkapitány támogatták. Mágocsi főispán erőteljesen támogatta Skaricza Mátét, aki oktatási tevékenysége mellett Jászberényben és környékén terjesztette a reformáció tanait. A Protestáns Szemle 1901. évi számában Barla Jenő a 16. század szellemi élet *„egyik buzgó munkásának”* nevezte Skaricza Mátét.

„Mint fentebb említettük Erdélyből való visszatérés során Egerbe érkezve a város egyik ismerős lakosa, Archius György révén (ki atyámnak egykor szolgája volt) megismerkedtem legidősebb rokonomnak, Mártonnak gyermekeivel. Ott még gyermekkoromban láttam, midőn rokonságának látogatására Kevibe (Ráckeve) jött. Isten segedelmével a látogatásokon átesve, mindezeket otthon atyámnak nagy örömére elmondtam. Béllyei Tamás prédikátor és Jászberény polgárainak ismételt kérésére a város iskoláinak vezetését mintegy félévre átvettem. Itt készítettem el Szegedi képét jobb kivitelű rajzban. Még egykor otthon kezdtem ezt vázolni az iránta érzett szeretetből és ragaszkodásból kifolyólag. E tervemet Szegedivel is közöltem. A rajz különben is első kísérletem volt. Gyermekeskedésemet tovább fűzöm, közlöm a verset, mellyel a rajzot Szegedinek felajánlottam volt.”

Hol folytatta tanulmányait Jászberény után Skaricza Máté?

A 16. században a protestáns tanulók is a hazai iskolák befejezése után külföldön folytatták tanulmányaikat. Így tett Skaricza Máté is, így először 1569 áprilisában Olaszországba ment a paduai

(folytatás a 4. oldalon)

(folytatás a 3. oldalról)
egyetemre, majd a genfi egyetem következett.

Később Németországba a reformáció szülőhelyére a wittenbergi egyetemre ment 1571-ben.

Itt került kapcsolatba az erdélyi szász Kratzer Lukács egyetemi hallgatóval, akinek édesatyja Kratzer György előbb besztercei, később pedig kolozsvári szász prédikátorral, aki a harcos unitáriusok közé tartozott.

Rövid időre Hollandiában és Angliában is pallérozta tudását. Skaricza volt az első magyar látogató Cambridge-ben, akinek nevét is bejegyezték a nagynevű egyetemen.

Szenczi Molnár Albert (1574-1634) a nagy tekintélyű kálvinista zsoltárköltő, aki Pázmány Péternek (1570-1637) — a magyarországi katolikus megújulás vezető alakja — volt a nemzedéktársa. Szenczi egyik művében a „Vita hominisperegrinatio" munkájában azt vallotta, hogy merő bujdosás az embernek élete és Skaricza Máté életformáját tekintette példaképének.

Skaricza Máté hittérítői tevékenysége

A mellékelt térképen jól látható, hogy a török hódoltság idején a királyi Magyarország területén Skaricza és Szegedi Kis milyen nagy területeket jártak be hittérítő útjaik során

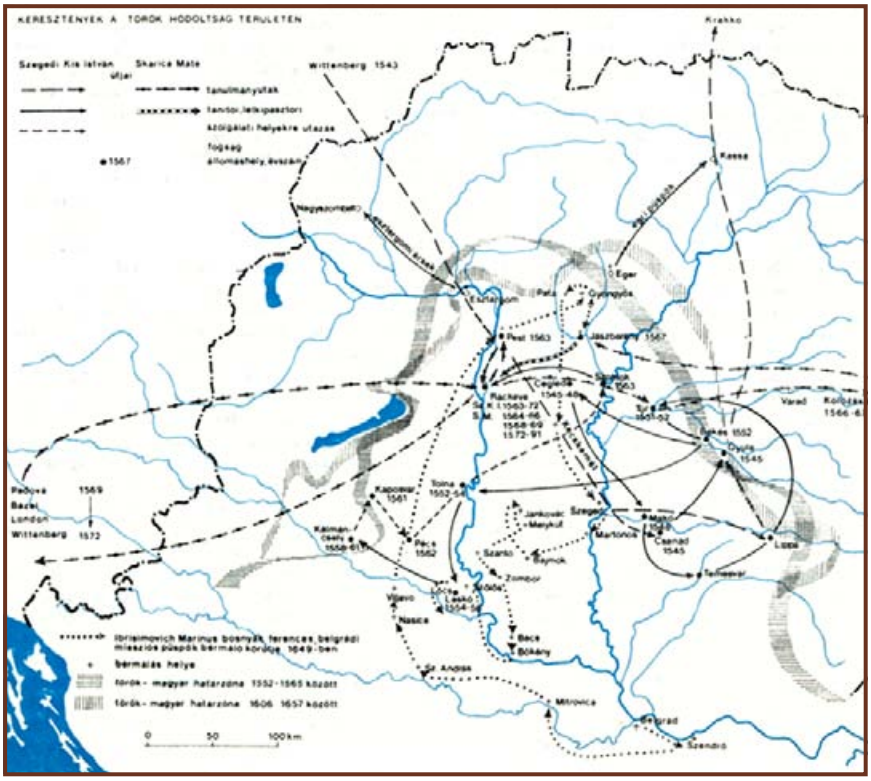

Szegedi Kis István és Skaricza Máté hittérítő útjai

Rövid ideig tartózkodott a szigetországban és dokumentáltan találkozott Anthony Rodolphe Chevalier professzorral.

Ő egy neves francia protestáns volt, aki korábban Strasbourgban és Genfben is dolgozott és Skaricza látogatása idején a héber tudományok professzora volt.

Skaricza Máté 28 éves korában 1572-ban tért vissza hazájába. Külföldi tanulmányútjai során a nevét Matthaeus Scaricacus Pannoniusnak írta. Egy Baselben megjelent hittani művében a hálás tanítvány az előszóban mesterének Szegedi Kis Istvánnak ajánlotta tanulmányát.

Pécsi disputa

Skaricza Máté életének egyik nevezetes cselekedete, hogy aktív résztvevője volt az egyháztörténet által *Pécsi Disputa*-nak nevezett vallási vitában. Ez a vita *Válaszúti György* pécsi unitárius lelkész és Skaricza Máté ráckevei református lelkész között lezajló hitvita volt. A vita 1588-ban zajlott le, és helyszíne a Pécsett ma is meglévő Mindenszentek katolikus templom volt.

A híres *Pécsi disputa* több napon át tartott. A történészek elsősorban a vita demokratikus légkörét emelték ki és a döntőbírói szerepet a hívek együttese, a közösség kapta.

A viták természetéből adódóan nem volt végeredménye, nem volt győztese. A disputát Válaszúti György lelkész örökítette meg irodalmi művében, amelyben kiemelten a lelkiismereti szabadságot hangsúlyozta. Fontos, hogy a keresztény felekezetek közötti békés megegyezés szellemében fogant alkotás. Türelmessége a kor teológiai vitairodalmában szinte példa nélküli.

Pécsi Mindenszentek templom falán áll az emléktábla

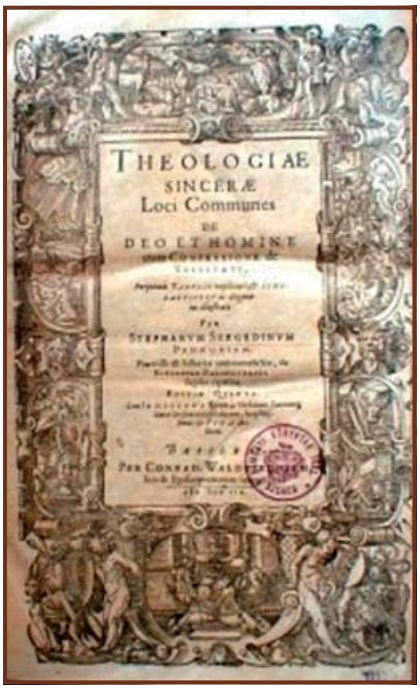

Skaricza Máté fordítói és zsoltárköltészete

Skaricza Máté is elismerte, hogy a pécsi unitáriusokat nem lehet eretnekként kezelni!

Skaricza Máté további főbb tevékenységei

Skaricza Máté további nagy érdeme, hogy aktívan részt vett nagy tanítómesterének, Szegedi Kis István műveinek kiadásában. Szegedi Kis István 1572. május elején halt meg.

Temetésén a gyászbeszédet Skaricza Máté mondta. Szegedi Kis utolsó munkájának kiadásakor pedig a könyv „*elő-*

beszédében" leírja a szerző viszontagságos életét. Ez a munka először latinul jelent meg 1585-ben Baselben.

Luther Mártonnak a törökök és a pápa ellen írt zsoltár énekét Skaricza fordította magyarra, „Atya Isten tarts meg minket" kezdetű ének igen népszerű az unitárius és református énekeskönyvekben. Először 1579-ben a Debrecenben nyomtatott református énekes-könyvben jelent meg először.

A nagy hittérítő rablógyilkosság áldozata lett 1591-ben.

Források:

Barla Jenő: Skaricza Máté élete és zsoltárköltészete. Budapest, 1902

Herepei János: Skaricza Máté halála ideje (Protestáns Szemle 1936)

Jankovich Miklós: A socinianusok eredetéről, Magyarországban volt ecclesiájokról: különösen pécsi prédikátorjok Válaszuti Györgynek Kewi Skaricza Máthéval 1588. tartott disputatiójáról. Pest, 1829

Szakály Ferenc: Adalékok Szegedi Kis István és Skaricza Máté életéhez. A Ráday Gyűjtemény Évkönyve 2. (1981)

https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/ProtestansSzemle_1901/?query=J%C3%A1szber%C3%A9nye&pg=625&layout=s

Protestáns Szemle, 1901 I. Értekezések és tanulmányok Skaricza Máté élete.

Protestans Szemle, 1901. pages 616-627

Barla Jenő Skaricza Máté élete

Metykó Béla
helytörténeti kutató

Hol állhatott Száva János jászladányi néptanító háza?

Egy-egy település életében fontos pillanat, amikor elhelyezésre kerül egy emléktábla valamely híres szülöttének egykori otthonán vagy szülőházán. De mi a helyzet akkor, ha már oly sok változás történt a település arculatában? Ha már nem is tudni, hogy hol született vagy élt az a helyileg jelentős személy? Ez esetben talán sohasem lesz neki emléktáblája. Azonban nem szabad feladni a keresést, talán be lehet azonosítani legalább a környékét annak, ahol mindennapjait tengette. Száva János Jászladányon született 1861-ben. Tanítói pályáját is a településen kezdte meg, majd Nagyváradon, végül 1895-től Budapesten folytatta. Több költeménye is megjelent, 1879-től különféle hírlapok tárcarovatában publikálta őket. 1890-ben ő szerkeszti a Jászsági Híradó című lapot. Élete során nemcsak az oktatás, hanem a politika is érdekelte. A tanácsköztársaság alatt börtönbe is vetették hazafias nézetei és vallásos meggyőződése miatt. Pályája során közös olvasókönyve jelent meg a nagy mesemondóval, Benedek Elekkel is. 1921-ben hunyt el Budapesten. 1890-ben, miután Gaál Vilmos jászapáti nyomdájával szakított a Jászsági Híradó című hetilap szerkesztősége, Jászladányra helyezte székhelyét. 1890. március 13-ától az új szerkesztőségi cím állt fenn. A 16-i lapszám szalagcímében az alábbi szöveg állt: „Szerkesztőség: hová a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Rékasi-utcza 191. sz." Azonban Ladányon nincsen Rékasi utca, leszámítva egy dűlőutat, ami ezt a nevet viseli. A kör viszont szűkült, valamelyik utca, ami Zagyvarékas felé visz.

Száva Jánosnak 1886-ban jelent meg verseskötete Daloskönyv címmel. Ebben az aprócska kötetben olvasható az „A temető itt van…" című rövidke versikéje, amely így szól:

„A temető itt van
Házunk közelében,
Ablakunkból nézve –
Oda látok épen.

Oly közel van hozzám:
És mégis egy élet
Telik el akkorra,
Mire oda érek."

E vers alapján a temető környékén lakhatott, vagy legalábbis rálátása nyílt arra. Még egy segítség adódik. 1883-ban végezték el Jászladányon a kataszteri felmérést, ahol a házak sorszámát (utcanevek hiányában sorszámozás volt) is feltüntették.

Azonban az újabb építkezések és bontások következtében újra és újra kellett számozni. Szerencsére Száva szerkesztésében álló lapból tudjuk azt is, hogy éppen 1890-ben, már a szerkesztőségváltást követően zajlott le a településen az új sorszámkiosztás.

Bár a térképen a 191. számú házat nem találtam, de az ahhoz közel álló 194-et igen, amely ráadásul a temetői gödör miatt távolabb állt a temetőtől, de mégis, a közbeeső részen nem voltak házak, így akár rá is láthatott a temetőre.

Száva János tanító házának helye

Felhasznált irodalom:

Fővárosi Közlöny (Budapest) XXXII. évf. 44. sz. 1921. október 21.

Jászsági híradó (Jászladány) I. évf. 7. sz. 1890. március 16.

Jászsági híradó (Jászladány) I. évf. 35. sz. 1890. szeptember 28.

Száva János: Daloskönyv. Jász-Ladány, 1886.

Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái. 13. kötet. Steiner-Télfy. Hornyánszky Viktor, Budapest. 1909.

Vincze János Farkas történész

Emlékezés régi jászberényi tanárokra V.

A jászberényi gimnázium 250 éves történetében a természetrajz oktatásában is mindig fontos volt az elmélet és a gyakorlat kapcsolatának keresése, bemutatása, megértetése. Történt ez kísérleti órákon, terepi munkákon, kirándulásokon.

Kitűnt ebben a tevékenységben, a huszadik század első felében a gimnázium két kiemelkedő képességű, különösen aktív, földrajz-természetrajz szakos tanára, Kovalik Rezső és Korber Ernő. Róluk emlékezem meg ebben az írásban. Írásomban elsősorban jászberényi életükről írok, hiszen Kovalik Rezső 24 évig, Korber Ernő 16 évig dolgozott a gimnáziumban, s ehhez találtam a legtöbb dokumentumot.

Kovalik Rezső (1882–1933) földrajz-természetrajz szakos tanár 1907-től a budapesti magyar királyi állami horvát-szlavon internátus nevelő tanára volt. Innen került a jászberényi gimnáziumba helyettes tanárnak.

1909 és 1933 között földrajzot, természetrajzot, görögpótló irodalmat, matematikát – rajzoló geometriát tanított és osztályfőnöki feladatokat is ellátott.

A Jász Újság 1911. szeptember 14-i számában olvasható a főgimnázium évkezdéséről egy rövid hír. Ebből kiderül, hogy kik az osztályfőnökök a kezdődő tanévben, Kovalik Rezső a VI. osztály osztályfőnöke lett. Az 1918/19-as tanévben már rendes tanárként működött.

A tanórák mellett a földrajzi, a természetrajzi és a vegytani szertár őre, s több éven át az iskolai Segítő Egyesület pénztárosa volt.

1912-es évben érdekes eset történt. A Hivatalos Közlöny 1912. szeptember 15-i számában olvastam, hogy a magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter *Kovalik Rezső jászberényi áll. főgimnáziumi r. tanárt a budapesti V. ker. áll. főgimnáziumhoz (1912. szept. 5 – 118408)* áthelyezte.

Majd a 1912. október 1-jén a Hivatalos Közlönyben a következők jelentek meg: magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter *Kovalik Rezső budapesti V. ker. áll. főgimnáziumi rendes tanárt a jászberényi áll. főgimnáziumhoz (1912. szept. 23 –129618) áthelyezte,* vagyis visszahelyezte. Az áthelyezés és a visszahelyezés Kovalik Rezső kérésére történt, írta a tanév végi Értesítő. Mindez miért történt, nem találtam rá magyarázatot.

A második háborús évben őt is besorozták, de a bevonulását bizonytalan időre felfüggesztették, hogy a tanítás ne szakadjon meg.

A háború alatt a vegytan órákon a robbanó anyagokról és a puskapor gyártásáról hallottak tőle a tanulók részletes magyarázatot.

Az 1922-es év rosszul alakult számára, ugyanis január 15-től betegség miatt egy havi megszakítással a tanév végéig szabadságon volt.

Minden tanévben a tananyaghoz kapcsolódó, rövidebb-hosszabb idejű természetrajzi és földrajzi kirándulásokra vitte tanulóit.

Elsősorban – az anyagi helyzetre való tekintettel – Jászberény és a város környéke volt a cél, ahol növényfajtákkal ismerkedtek, földrajzi viszonyokat vizsgáltak, talajvizsgálatokat végeztek például a kerekudvari sziken, az iskolához közeli Margit-szigeten pedig növényrendszertani gyakorlatokat végeztek a tanulók.

Ipari létesítményekben zajló munkafolyamatok megismerésére is szervezett tanulmányi kirándulásokat. Az 1910/11-es tanévben például a hatvani cukorgyárban követték végig a cukor készítésének folyamatát, a technológiát a IV – VIII. osztályos tanulók és a tanári kar. A gimnázium 20. századi tanéveinek történéseit bemutató tanév végi Értesítőkből értesülhetünk arról, hogy az iskola egy-egy osztálya hogyan és mikor járt terepen, s a szakmai munka mellett hogyan gyakorolta *a szaktanár segítségével a szülőföldre vonatkozó ismereteiket.*

Az 1931/32-es tanév Értesítőjében megtalálható, Kovalik Rezső által tartott, új ismereteket adó, szemléltető és gyakorló terepi órák felsorolásával szeretném láttatni, hogy milyen módon igyekezett eredményesebbé tenni a tanítást, a tanulást.

„Október 5-én a II. osztály Kovalik Rezső tanárral a belső déllőkön a konyhakerti és takarmány növényeket tanulmányozta.

Október 10-én az I. a. osztály Kovalik Rezső tanárral a szülőföld környékének a megismerésével és az őszi flórával foglalkozott. …

Április 30-án az I. b. osztály Kovalik Rezső tanárral a vasút mentén földrajzi alapfogalmakkal foglalkozott. Felméréseket, távbecsléseket végzett és a tavaszi virágok szerkezetét vizsgálta.

Május 2-án a IV. osztály Kovalik Rezső tanárral megtekintette a helyi ecetgyárat. …

Május 19-én a IV. osztály Kovalik Rezső tanárral a Cserő-erdő környékén foglalkozott az Alföld talajviszonyaival. …

Május 24-én az I. a. osztály Kovalik Rezső tanárral a gimnáziumi kert környékén tanulmányozta a tavaszi flórát. …

Június 1-én a II. osztály Kovalik Rezső tanárral a Zagyva mentén a tavaszi flórával és a rovarvilággal foglalkozott.”

Kezdettől fogva részt vett Jászberény közéletében. A jászberényi központi római katolikus kör, a Kaszinó Egyesületnek rendes tagja, a jászberényi Korcsolyázó Egyesület választmányi tagja volt. A háború alatt több tanártársával együtt részt vett a Vöröskereszt Egylet munkájában, a városi választmány ellenőre volt.

Hivatásához kötődő országos egyesületeknek is tagja volt, így az országos középiskolai tanáregyesületnek, a katolikus középiskolai tanáregyesületnek, a Tanárok Nemzeti Szövetségének, a Természettudományi Társulatnak. A Tanárok Özvegyeit és Árváit Segítő Egyesület tagjaként nyújtott segítséget a rászorulóknak.

Kollégája, Horváth István nyugdíjba vonulása után folytatta a Növényéleti megfigyeléseket és közölte az eredményeket az évkönyvekben.

Magánéletéről nem találtam információkat, csak a halálával kapcsolatban. Mindenkiben óriási volt a döbbenet 1933-ban, amikor tragikusan fejezte be életét. Az országos média is foglalkozott a számukra szenzációnak számító esettel.

A Kis Újságban 1933. január 4-én volt olvasható a hír: *„Agyonlőtte magát egy jászberényi tanár. Megrendítő öngyilkosság történt hétfőn este Jászberényben. Kovalik Rezső, a gimnázium 50 éves tanára délután bement az intézet természetrajzi szertárába, magára zárkózott, majd estefelé főbelőtte magát. A nagy dörrenésre figyelmes lett az isko-*

la-szolga, aki családja segítségével betörte a szertár ajtaját, de a tanár akkor már halott volt. A nyomozás megállapította, hogy Kovalik Rezső idegzete az utóbbi időben vagyoni összeroppanása miatt teljesen megrongálódott, azért ment a halálba."

A Pesti Napló 1933. január 5-én a következőt írta: „*Agyon lőtte magát a szertárban egy tanár. Jászberényből jelentik: Az itteni reálgimnázium természetrajzi szertárában agyonlőtte magát Kovalik Rezső 51 éves tanár. Kovalik évekkel ezelőtt elvált feleségétől, de azóta is rajongóan szerette. Elvált felesége három évvel ezelőtt meghalt és a tanár azóta búskomor volt.*"

A Pesti Hírlap 1933. január ötödikén csak egy rövid hírt közölt: „*Kovalik Rezső áll. reálgimnáziumi tanár 51 éves korában, működésének huszonötödik évében január 2-án Jászberényben meghalt.*"

Az 1932/33-as iskolai év Értesítőjében olvasható nekrológból kirajzolódik emberi nagysága. „*Munkával eltelt ó év után az ember mindig tervekkel, reményekkel tűzdeli tele a jövő kárpitját, s ha nem is tudja, mit rejteget számára az elkövetkező új, bizakodóan néz eléje mégis: már előre benne él s szeretné valóra váltani, amit még csak képzeletében alkotott magának. Igaz, szomorúan igaz, hogy hajnalcsillagos reményeinknek csak kis része ölt testet a maga számára, de mégis ezek éltetnek s ha ezekből kifogytunk, ha ezekben csalódunk, nem találunk tartalmat földi életünkben s üresnek, céltalannal látjuk azt. Kedves elhunyt kartársunk is addig látta az élet célját, míg reményei szét nem foszlottak, míg bele nem fáradt a reménytelenség elleni küzdelembe, s akkor vesztette el minden bizakodását, mikor az ismeretlen újév küszöbére lépett. Pedig lelke tele volt idealizmussal s nemes életfelfogással, s szíve csak jóságos szeretet melegét tudta sugározni.*

Az életből is a szíve, a lelke ragadta ki, a szív és lélek halottja lett, mert mélyen tudott érezni. Élete rögös útján emésztő gondok, megpróbáltatások ezre szakadt reá, de örök kétségek között vívódó lelke összeroppant az egyenetlen harcban: törékeny teste, gyenge idegrendszere kifáradt s a halál elleni küzdelemben ő lett a vesztes, pedig mint az élettudományok tanárát s mint embert mennyi szál s kötelék fűzte az élethez, árván hagyott, rajongásig szeretett serdülő gyermekeihez, az intézethez, ahol pályakezdésétől fogva megszakítás nélkül működött, a városhoz, amelyet úgy szeretett, hogy született jász sem szeretheti jobban; hazájához, melynek oltárára vagyona jelentős részét áldozta, mint hadiköltcsönjegyző; s mikor szűkebb hazájába, Felsőmagyarországba visszamehetett volna, nem engedett a hivogató csábításnak, mert lelkében, szivében ízig-vérig magyar volt, s nem akart, nem tudott volna idegen érdekek szolgálatába szegődni.

Negyedszázadot töltött tanári hivatásának szolgálatában, s kötelességteljesítő lelkiismerettel, lelkesedéssel csüggött azon. Jószívű tanárt vesztettek benne tanítványai, jó barátot s kartársat tanártársai s váratlan halála, melyre újév második napján döbbent intézetünk s a város, kimondhatatlan fájdalmat keltett mindazok lelkében, akik ismerték, szerették. Igazán elmondható Róla, hogy csak a halálával okozott fájdalmat."

Amikor Korber Ernő életéhez kapcsolódó információkat kerestem az interneten is, egy igen érdekes helyzettel találkoztam. Ugyanis több Korber Ernő nevű természettudós tanár élt és dolgozott egy időben az országban. Találkoztam a névvel például Csíksomlyó, Déva, Petrozsény, Debrecen, Szeged, Mezőkövesd gimnáziumaihoz köthető írásokban, az erdélyi Múzeum Egylet közgyűlési jegyzőkönyveiben. Az időpontok átfedése miatt egyértelmű volt, hogy több tanárról van szó. A nagykanizsai Kegyes tanítórendi katolikus gimnázium 1896-os évkönyvében a II. osztályosok között Korber Ernő diák nevét is olvastam. A kedvelt jászberényi Korber Ernő tanár életének kezdeteiről nem jutottam meggyőző információkhoz. A róla készült összeállításomhoz végül is a jászberényi gimnáziumi évkönyvi segítség volt az alap, ami biztos adatokat jelentett.

Korber Ernő földrajz- természetrajz szakos rendes tanár, aki 1903-tól a mezőkövesdi királyi katolikus főgimnáziumban tanított, onnan került Jászberénybe.

1920 és 1935 között tanított természetrajzot, filozófiát, földrajzot, 1922-től az igazgatóhelyettesi feladatokat is ellátta. 1935-ben az iskola igazgatóját, Józsy Ferencet a debreceni tankerülethez helyezték. Féléves távolléte alatt, 1935. X. 24 és 1936. IV. 30. közötti időszakra, Korber Ernőt bízták meg az igazgatói teendők ellátásával, aki *kiváló rátermettséggel és eredménnyel* végezte feladatát. Egy időben tandíjkezelő, s a természettani és vegytani szertár őre volt, sőt Kovalik Rezsőt váltva a Segítő Egyesület pénztárosa is.

Heti 2 órában természetrajzi gyakorlatokat, növénytani gyakorlatokat, állattani gyakorlatokat vezetett. *A gyakorlatok a munkatanítás szellemében folytak, a szerkezet és működés összefüggésének megállapításával a biológiai meglátás mélyítését célozták.*

1932/33-as tanévben a *Nagym. VK. Minisztérium* megbízta a természetrajzi munkáltató oktatás bevezetésével.

Kovalik Rezsőhöz hasonlóan kirándulásokon, terepi munkákon segítette a diákokat az ismeretek megértéséhez, feldolgozásához, rögzítéséhez. Ha megnézzük az év végi Értesítőket, azt látjuk, hogy Korber tanár úr évente nagyszámú gyakorlati foglalkozást, kirándulást szervezett.

Az 1924/25-ös tanévben például vezetésével a VI. osztályosok a Nemzeti Múzeum ásványtárát, a Hangya Ipari Rt. albertirsai gyár üzemeiben a szappan- és gyufagyártást tekintették meg.

Az 1926/27-es tanévben is igen gazdag programot bonyolított le tanulóival. Eljutottak a diákok Bartus István szikvíz gyárába, a Korcsmárosok szövetkezetének ecetgyárába, a hatvani cukorgyárba, és nagy érdeklődéssel tekintették meg Klein László doktor magán- és Kórház röntgenlaboratóriumát. A nagykátai út mellett lévő földmíves iskolában a benzinmotoros traktor részeiről és működéséről kaptak szakszerű információkat.

Ebben az évben is jártak Budapesten a Magyar Nemzeti Múzeum ásványtárában. A Hydroxygén vegyészeti gyárban az üzemvezető vegyészmérnök magyarázta el, a cseppfolyós levegő előállításának menetét és a levegő alkotórészeinek előállítását, majd egy megfelelő edényben cseppfolyós levegőt kaptak a tanulók, hogy az otthon maradottaknak bemutathassák. A Jász Hírlap 1926. november 28-i számában írta erről: „*A helybeli reálgimnázium VI. osztályát Korber Ernő természetrajztanár felvitte Budapestre, hogy ott megtekintsék a Nemzeti Múzeum ásványtárát és végignézzék a levegő cseppfolyósítását. A kirándulók cseppfolyós levegőt hoztak is magukkal.*" Kimaradt, hogy hol is történt a cseppfolyósítás. Nem a Nemzeti Múzeumban.

Az óbudai gázgyárban és állami gépgyárban minden részt, üzemet megtekinthettek és részletes magyarázatokat kaptak *(folytatás a 8. oldalon)*

(folytatás a 7. oldalról)

Az 1931/32-es tanév kirándulási összesítőjében Korber Ernőre vonatkozóan a következőt olvashatjuk:

„Október 3-án a VI. osztály Korber Ernő tanár vezetésével a Kele József–kert morotváját, mint életteret tanulmányozta. …

Október 10-én az V. osztály a Fehértó környékén botanizált. Vezető: Korber Ernő tanár.

Október 17-én a VI. osztály Korber Ernő tanárral az intézet Zagyva-menti állóvizében planktont gyűjtött.

Október 24-én az V. osztály Korber Ernő tanár vezetésével a szikes talaj életét tanulmányozta Peres környékén. …

Május 7-én az V. osztály a felső Zagyva partján növényeket gyűjtött és határozott. Vezető: Korber Ernő.

Május 9-14-ike délutánjain a VII. osztály tanulói Korber Ernő útmutatási szerint a Papp-féle mérőasztallal terepfelvételi gyakorlatokat végeztek és megismerkedtek a Lendvay-féle műszer használatával.

Május 14-én a VI. osztály Korber Ernő és Németh Miklós tanárok vezetésével megtekintette Budapest nevezetességeit, az Állatkertet és a Nemzetközi Árúmintavásárt. …

Május 21-én az V. osztály Korber Ernő tanárral növényeket gyűjtött és a növények társas életét tanulmányozta.

Május 22-én a VI. osztály délelőtt Borsóhalmán, délután a jákóhalmi erdőben rovargyűjtést illetve természetmegfigyelést végzett. Vezető: Korber Ernő tanár."

Térképészeti Közlöny 1932. 4. számában Strömpl G. *A jászberényi reálgimnázium ifjúsági aeroköre* cím alatt számolt be a májusi gyakorlatról.

„*Az iskolai kirándulásokon is juttattak helyet a térképészeti ismereteknek. Korber Ernő tanár vezetésével a VII. osztály növendékei terepfelvételi gyakorlatokat végeztek a Papp-féle műszerrel, majd a VIII. oszt. tanulói szinteztek (kölcsönkért műszerekkel) és végeztek vázlatos mérőasztalfelvételt. Terepfelvételi gyakorlatot csináltak az V. o. tanulói, a VII. o. meg a Lendvay-féle műszerrel dolgozott.*"

Az évkönyvekből egyértelműen kitűnt, hogy támogatta tehetségek kibontakozását.

Az iskolai önképzőkör előadásain rendszeresen részt vett, segítette az önképző kör tagjainak a munkáját, értékelte a kitűzött feladatokra benyújtott dolgozatokat.

Korber Ernő az iskola igazgatóhelyetteseként szülői értekezleteken tartalmas előadásokat tartott. 1923. november 11-i számában hírelte a Jász Hírlap, hogy tanulságos és nívós szülői értekezlet volt a főgimnáziumban. *„Korber Ernő előadásában a szülői ház és az iskola viszonyát tárgyalta. A szülők kötelességei között elsősorban is azt jelölte meg, hogy a gyermekeket neveljék az iskola iránti tiszteletre. Ezt kövesse a munkaszeretet, önuralom, az önismeret s az önállóság, mi nélkül az életben senki sem boldogulhat.*"

Az iskolai munkán túl nagyon sok feladatot vállalt és látott el a városban. A jászberényi egyéves női kereskedelmi szaktanfolyam igazgatói, a Vörös Kereszt Egyesület választmányának alelnöki munkakörét is betöltötte. Tagja volt a jászberényi népművelési bizottság választmányának, a jászberényi Római Katolikus Egyházközség Tanácsának, Jászberény város múzeumi bizottságának, a Tisztviselők Szövetkezete kerületi választmányának, a Jászberényi Kaszinó Egyesületnek.

1926 és 1928 között a Jászberényi Dologház Felügyelő Hatóságának alelnöke volt, majd *a m. kir. igazságügyminiszter 1931. december hó 31. napjáig terjedő időtartamra a jászberényi dologház mellett felállított felügyelő hatóság elnökévé … jelölte ki* – található az Igazságügyi Közlöny 1929. január 31-i számában.

A jászberényi Polgári Lövészegylet, a Vármegyei Lövészegylet Intézőbizottságának, a Magyar Revíziós Liga Választmányának tagja volt.

S részt vett az iparos és kereskedő tanonciskola felügyelő bizottságának, az állami elemi iskolák gondnokságának, az Óvoda Felügyelő Bizottságnak tagja munkájában is.

Szívesen tartott különböző témákban, különböző helyeken előadást, néhány ezek közül: A budapesti vegyesdandár altisztképző tanfolyamán többször volt előadó. A Jász Hírlap 1922. március 26-án számolt be arról, hogy szokatlanul nagy érdeklődés mellett a Balatonról vetített képekkel tartott liceális előadást tartott.

A jászberényi felnőttoktatási szervezet szabadelőadás akcióján 1930-ban több alkalommal adott elő. Február 14-én az Alföld múltjáról beszélt a IV. kerületi hallgatóság előtt.

Március 2-án a Legényegyletben a legkisebb állatok, március 9-én a VII. kerületben a szikes talajok, március 23-án az Ipartestületben *Az Alföld ipari fejlődése* volt a téma.

1936-ban a jászberényi Katolikus Héten Az ember származása címmel tartott előadást.

A Köztelek című újságban 1921. január 1-én jelent meg a következő hír: *„Szolnok vármegyében a tél folyamán gazdasági előadásokat rendez ugy a Szolnokvármegyei Gazdasági Egyesület, mint a Gazdaszövetség…. – A Gazdaszövetség 20-30 előadásból álló sorozatot rendez, amely kiterjed nemcsak a gazdasági részre, hanem egyéb közhasznú tárgyakra is. Ennek az úgynevezett gazdagimnáziumnak ünnepélyes megnyitása december 8-án ment végbe nagy érdeklődés mellett. Az 50 beiratkozott és 80 vendéghallgatónak a következők adnak elő: Krisztics Sándor dr. egyet. m. tanár, Gesztelyi Nagy László dr. A Gazdaszövetség titkára, … , Fazekas Ágoston és Korber Ernő főgimn. tanárok, Firiczky János dr. városi főorvos, Bathó Kálmán dr. közjegyző, … Streitmann Károly városi jegyző, ..Lachmann József földművesiskolai igazgató, …*"

Ismeretei bővítése érdekében továbbképző tanfolyamok aktív hallgatója volt. Így például Tihanyban, amit a Magyar Biológiai Kutató-Intézetben szerveztek. A kurzus 1929. szeptember 15-től 30-ig tartott, naponta 6 óra előadásuk illetve gyakorlatuk volt, melyről az Kutató-Intézet 1928–1929. évi jelentése számolt be.

Az iskola tanárainak feleségei is részt vettek az iskola életében, főleg a jótékonysági rendezvényeken, jótékonykodásban. A gimnáziumi évkönyvek Jótékonyság rovatában több évben is megtalálható Korber Ernőnek és feleségének a neve azok között, akik a szegény sorsú és arra érdemes tanulóknak hetente ebédet adtak.

A Jász Hírlap 1923. június 24-ei számában beszámol a gimnázium juniálisáról, melyen a sziget egyes pontjain sátrak hívogatták a kirándulókat. Mindenféléket, húsneműt, péksüteményt, sok jó bort árultak a tanárfeleségek, a süteményes sátor elárusítói Korber Ernőné, Nagy Kálmánné és Kertész Károlyné voltak.

A Jász Hírlap, 1936. június 13-i számában olvastam: *„Az Americana jászberényi conventje bensőséges ünnepély keretében tartotta meg első dominusavatását május 28-án a Központi Kat. Kör nagytermében … a commendátor az Americana alkotmánya szerinti avatási szertartást folytat-*

ta le. Ennek során a convent priorává: Ivánfi Jánost, subpriorává: dr. Csák János, lelkészévé: Székely Alajost, dominusaivá pedig: dr. Szabó Józsefet, Korber Ernőt, P. Kiss Szalézt, Vajtai Istvánt, Eigen Józsefet, Suba Lajost, Rácz Kálmánt, Gedei Jánost, Zaják Árpádot és Bugyi Józsefet avatta fel, s felékesítette Őket az Americana-rend díszeivel: a priori és subpriori kereszttel, illetve a convent mellszalagjaival, majd buzdító beszédet intézett a felesküdött dominusokhoz

Így tehát Korber Ernő is az Americana dominusa lett. Az Americana a két világháború között működő katolikus egyetemi és főiskolai hallgatók szövetsége. Nevüket Szent Imre hercegtől vették, s szervezetben mindvégig erős volt a Szent Imre kultusz ápolása. A már egyetemet, főiskolát végzettek (dominusok) alkották a konventet, vezetőjük a prior (elnök) volt.

1933/34 tanévi gimnáziumi értesítőben megjelent az *Iskolakertjeink a nevelőoktatás szolgálatában* című értekezése. A bevezetőjében a következőket írja: „*Míg a régi iskola inkább az egyes tantárgyak, tanulmányok tartalmi anyagával gondolta célját megközelíteni, az iskolában a hangsúly a nevelő, képző és értékelő szempontokra esik. Ezek a szempontok vezetik a biológia mai tanítását, mikor az élőkörnyezetben uralkodó célszerűség felismertetésével a tanuló meglátja Isten képét a természetben, mikor a természeti jelenségek összefüggésének csodálatos nagyszerűségére saját munkája révén jön rá s mikor a gyakorlati vonatkozások kiemelésével a biológiai tudás hasznosításának módjait is megtanulja értékelni.*"

Az 1932/33-as tanévben két iskolai botanikus kertet alakított ki a tanulókkal együtt, hogy a szabadban tudják megtapasztalni a természetben lejátszódó eseményeket. Az egyik kert a biológiai botanikus kert, a másik a gazdasági botanikus kert. Az elsőben ökológia vizsgálatokat végezhettek a tanulók, a másikban a már megszerzett ismereteiket gyakorlati irányban hasznosították.

„*A biológiai kert feladata érzékeltetni a növény életmódját, a szervezet és a környezet közötti összefüggést, a jelenségek oksági kapcsolatait, a természet célszerű berendezését, lehetőséget nyujtani adott problémák megoldására, illetve új kérdések felvetésére, az önálló tevékenységre."A gazdasági növénykert három fő részre tagozódik és egész rövidden a földművelést, kertészetet, továbbá a fanevelést öleli föl.* Nem gazdasági szakképzés volt, hanem annak elérése, hogy a tanuló élményszerűen jusson el a természet, az önálló munka szeretetéhez, az egymásra utaltság fontosságához, a közös munka értékének tudatához.

Teljes részletességgel tárgyalja a botanikus kertekben folyó munkát, mely az *önmunkásságon* alapszik. Két táblázatban bemutatja a kertek felépítését, elrendezését.

A kerti munkákat szabadidejükben az V. osztályosok végezték, az I – IV. osztályosok főleg az öntözésben segítettek. Az iskolakertekben folyó tevékenység természetesen a botanikai tananyaggal szinkronban volt.

Az iskolakerti munkáról Holló János akadémikus Pethő László vele készített interjújában a következőket mondta: „*Korber Ernő tanár úr a református templom melletti házában valóságos botanikus kertet csináltatott velünk. Minden feladatot nekünk, diákoknak kellett végezni. Így megtanultuk a rendszeres munka jelentőségét és így szerettük meg a természetrajzot.*"

1936. július 15-én a következő hír jelent meg a Hivatalos Közlönyben: „*A magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére … Korber Ernő jászberényi állami József nádor-gimnáziumi tanárnak gimnáziumi igazgatói címet adományozom. Kelt Budapesten, 1936. évi június hó 30. napján. Horthy s. k., Dr. Hóman Bálint s. k.*

A Tanári testület névjegyzéke és munkaköre című évkönyvi táblázatban, az 1935/36-os tanévben az olvasható, hogy egész évben betegszabadságon volt.

Az 1936/37-es tanévben pedig már az újpesti állami Könyves Kálmán Gimnázium tanára lett, ugyanis a *Nm. VKM. a nagyszünidőben Korber Ernő gimnáziumi igazgatói* címmel felruházott r. tanárt …1936. november végétől az újpesti gimnáziumba helyezte. Az 1938. 01. 14-i Minisztertanácsi jegyzőkönyvben az szerepel, hogy Korber Ernő az újpesti Könyves Kálmán rendes tanára magasabb fizetési osztályba került.

1936–1937-es évkönyvben méltatták a tanévben Jászberénytől elbúcsúzott Korber Ernő munkásságát: „*Korber Ernő 1920. áprilisában a mezőkövesdi kir. kat. gimnáziumból helyeztetett intézetünkhöz, s szolgált itt mint tanár, kb. másfél évtizedig mint igazgatóhelyettes, majd fél éven keresztül mint megbízott igazgató. E legutóbbi minőségben végzett pontos, lelkiismeretes munkájáért a tanker. kir. Főigazgató úr ő méltósága részéről dicsérő elismerésben részesült. Ugyancsak mintaszerű kötelességteljesítés jellemezte őt mint igazgatóhelyettest, amely megbízatásával kapcsolatos teendőit párját ritkító ügybuzgalommal látta el. Szaktárgyainak kiváló művelője volt, tanítási módszere a tökéletesség határán mozgott, általában az átlagon messze felülemelkedő tanár volt, ki szaktárgyai tanításának és tanítási eredményének színvonalát az intézetben igen magasra emelte.*

Az eredményes tanítás érdekében egyéni áldozatot hozott, amennyiben lakóházának kertjét mint második botanikus kertet az intézeti nevelő tanítás szolgálatába állította, amiért miniszteri elismerésben is volt része."

Azt gondolom, hogy a két tanár olyan tanár volt, aki arra törekedett, hogy a rábízott tanulók legyenek meggyőződve arról, a tanulás nem munka, hanem öröm, nem kötelesség, nem kellemetlenség, nem a szabadság korlátozása, hanem kaland, olyan kulcs, ami kinyitja a lehetőségek tárházának kapuját.

Források:

Jászberényi Gimnázium Értesítőinek 1909 és 1940 közötti számai
Hivatalos Közlöny 1912. szeptember 15.
Hivatalos Közlöny 1912. október 1.
Hírlap 1921 és 1944 közötti számai
Budapesti Közlöny 1926. 11. 11. sz.
Igazságügyi Közlöny 1929. január 31. sz.
Kis Újság 1933. január 4.
Pesti Napló 1933. január 5.
Pesti Hírlap 1933. január 5.
Térképészeti Közlöny 1932. 4. sz.
Köztelek 1921. január 1.
Hivatalos Közlöny 1936. július 15.
Minisztertanácsi jegyzőkönyv 1938. 01. 14.
Holló János akadémikus. In: Pethő László: Egy mikrorégió az ezredfordulón
A Magyar Biológiai Kutató-Intézet ismertetése és 1928. évi jelentése (Tihany, 1930)
http://mek.oszk.hu/01700/01755/01755.pdf
http://lexikon.katolikus.hu/F/Foederatio%20Emericana.html

Csörgő Terézia
nyugalmazott
biológia-kémia szakos tanár

Akiknek a vasat köszönhetjük

November 9-én a Jász Múzeum három munkatársa részt vett Szolnokon, a Damjanich János Múzeumban, a „Szkíták és kelták öröksége" címmel rendezett, vaskori tárgyakat bemutató kiállítás megnyitóján. Hortiné dr. Bathó Edit igazgatónő, Gulyás András régész és Jancsik Balázs régészhallgató délután érkeztek meg Szolnokra, majd rövid szakmai beszélgetést követően kezdetét vette a rendezvény. Dr. Horváth László múzeumigazgató köszöntőjét követően Dr. Csányi Marietta régész vezetett be minket a kiállítás megszületésének folyamatába, valamint a szolnoki vaskori gyűjtemény történetébe. Kiemelte, hogy a szolnoki múzeum alapját annak a Hild Viktornak a gyűjteménye jelentette, akit számos munkája kapcsolt a Jászsághoz, és többek között a múzeum vaskori gyűjteményének több darabja is köthető hozzá. A bevezető után átvonultunk a kiállító terembe, ahol a kiállítás fő szervezője, Kovács Péter régész tartott tárlatvezetést, és mutatta be a korszak műveltségét. A vaskor a Krisztus előtti 9. századtól a Krisztus előtti első század végéig tartott a Kárpát-medencében. Ebben a korban az összes, megyénk területén azonosítható nép az indoeurópai nyelvcsaládba tartozó nyelvek valamelyikét beszélte. Jász-Nagykun-Szolnok megye területét először a keletről érkező kimmerek foglalták el. Ők egy igen kevéssé ismert nép a kelet-európai sztyeppéről. A korabeli források alig szólnak róluk, késő bronzkori és kora vaskori leleteikből alkothatunk homályos képet róluk. Nyelvük alig ismert, legközelebbi, ma is élő nyelvi rokonaik az albánok. Érdekesség azonban, hogy már Homérosz is említi őket az Odüsszeiában:

Szkita lovas ábrázolása egy Fekete-tenger melléki leleten ***Forrás: internet***

Szkita gyöngysor, Mezőtúr Fotó: Dankó Szabolcs © Damjanich János Múzeum

Kelta harcos rekonstrukciós rajza
Forrás: internet

„S már a nap is lebukott,
árnyékba borultak az utcák,
ekkor elért hajónk is
a mélyvízű Ókeanoszhoz.
Ott van a kimmeriosz nép városa,
lakhelye, ködbe
és felhőbe takartan;
a nap rájuk soha nem néz,
és sohasem fénylik sugarával
az égi magasból,
sem mikor útnakered,
föllépve a csillagos égre,
sem mikor aztán újra a föld
fele fordul az égről;
vészteli éj feszül egyre
e gyarló földilakókra."
(11. ének, Devecseri Gábor fordítása)

A kimmerek rövid életű ittlétét követően a kelet-iráni nyelvű szkíták telepedtek meg a vidéken. Őket már jobban ismerjük. Az érdeklődő olvasó számára isme-

retes, hogy a szkíták távoli nyelvi utódai a középkorban a Magyar Királyságra is betelepült jászok. Kovács Péter ugyanakkor kiemelte, hogy a régészeti megfigyelések alapján viszonylag kevés valódi szkíta érkezhetett ide keletről. Ugyanis az itteni „szkíta" leletek kulturális folytonosságot mutatnak a korábbi időszakok bronzkori leleteivel. A kutató szerint ez arra utal, hogy a helyben maradt alap népességre igen nagy hatást gyakorolt a szkíta kultúra, de nincs nyoma régészetileg nagy

Sárkányfejes kelta ivókürt
Jászberény-Cserőhalom
Fotó: Dankó Szabolcs
© Damjanich János Múzeum

néptömegek elvándorlásának és betelepülésének sem. A szkíták rövid életű itt tartózkodása végén tűntek fel a kelták a megye területén. A kelták hajdan egész Nyugat-Európát elfoglalták (Észak-Európa, és Itália kivételével). Kései utódaik túlélték a népvándorlásokat Európa peremvidékein, mint például Írországban, a Bretagne-félszigeten vagy Walesben. A kelták betelepedése a szkítákkal ellentétben már nagymértékű volt, azonban békés, mivel a korabeli településeken a régészek nem találtak égésnyomokat, amik pusztításra utalnának. A szkítákkal és kimmerekkel ellentétben, akik főleg nomadizáló életmódot folytattak, a kelták főleg földműveléssel foglalkoztak, és számos hozzájuk köthető települést tártak fel a kutatók. A keltákat lényegesen jobban ismerjük a szkítáknál és a kimmereknél. Görög és római források sokasága szól róluk. Sajnos azonban a források nem minden esetben tekinthetők objektívnek, lévén a kelták legtöbbször harcban álltak ezekkel a kultúrákkal. Ismeretesek például a kelta hadjáratok a Balkán-félszigetre, a görögség ellen, amely hadjáratoknak a kiindulópontja minden valószínűség szerint a Kárpát-medence lehetett. A kelták honosították meg végleg a Kárpát-medencében a fazekas gyorskorongot, ami máig a fazekasok első számú munkaeszköze. A kelták kárpát-medencei uralmának végét a római hódítás zárta le, a Krisztus utáni 1. században. Ez után helyi alap népességként a Római Birodalom alattvalóiként éltek. Az Alföldön pedig idővel a szarmaták foglalták el helyüket. Mivel a legutóbbi időkig a Jászság régészeti emlékei a szolnoki Damjanich János Múzeumba kerültek, ezért az ott kiállított tárgyakból több is a Jászságból származik.

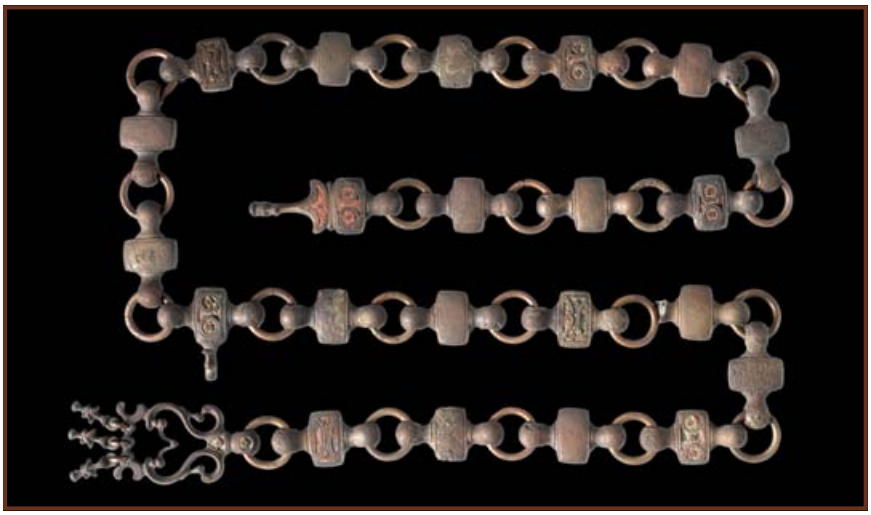

Kelta övlánc,
Jászberény-Öregerdő

Fotó: Dankó Szabolcs
© Damjanich János Múzeum

Közülük is kiemelkedik a Jászberény-Cserőhalomnál feltárt kelta ivókürt, valamint a szintén a Jászságban feltárt, jellegzetesen a keleti keltákra jellemző övlánc. A megnyitó után kötetlenül beszélgettünk a szolnoki múzeum dolgozóival, majd az est leszálltával élményekkel gazdagodva tértünk haza.

Jancsik Balázs
régész egyetemi hallgató

In memoriam Győző Gyula (1934-2017)

2017. november 16-án, hosszú betegség után, életének 84. évében Budapesten elhunyt Győző Gyula tanár.

Győző Gyula 1934-ben született Jászszentandráson. Polgári iskolai tanulmányait Jászárokszálláson végezte, majd a jászapáti gimnáziumban érettségizett. Biológia-kémia szakos tanári diplomát az ELTE Természettudományi Karán szerzett 1956-ban.

Oktatói pályafutását a jászárokszállási általános iskolában kezdte, s a jászapáti Mészáros Lőrinc Gimnáziumban folytatta. 1963-tól a jászárokszállási gimnázium alapító igazgatója.

Győző Gyula középiskolai tanár

1972-től Budapesten töltött be vezető szakmai pozíciókat. Szakközépiskolai igazgatóhelyettes, majd két évtizedig (1978–1999) a Móra Ferenc Egészségügyi Szakközépiskola és Gimnázium igazgatója. Nyugdíjasként oktatási szakértői és szaktanácsadói feladatokat látott el. Szakmai tevékenységéből kiemelkedik a Magyar Szakképzési Társaság elnökségi tagjaként végzett munkája, továbbá külföldi szakmai tanulmányutak megszervezése, vezetése. 1999-ben a Magyar Köztársasági Ezüst Érdemkereszt kitüntetésben részesült, 2013-ban pedig Jászárokszállás díszpolgára lett. Győző Gyula 1971-ben kötött házasságot Gyulai Judittal. Két fiuk született, 1972-ben Attila, 1974-ben Csaba. Három leány unokájuk van, Regina, Dorina és Gréta. Sokrétű közéleti tevékenységében meghatározó volt a szülőföldjéhez ragaszkodás. 1991-től az elszármazott és otthon élő jászságiakat összekapcsoló Jászok Egyesülete alapító ügyvivője, 1993-tól „A Jászságért" Alapítvány képviselője. Negyedszázadig vezette az Árokszállásiak Baráti Köre budapesti csoportját. Személyében a felnevelő szülőföld iránt elkötelezett, közmegbecsülésnek örvendő jászsági földinket veszítettük el. Kiváló fizikuma, szálfa termete, kitűnő előadókészsége, megnyerő modora, humorérzéke tette őt az elszármazott jászok kiemelkedő személyiségévé.

Győző Gyula temetésére 2017. november 28-án (kedden) 14,30 órakor a budapesti Farkasréti temető Hóvirág utcai ravatalozójában került sor, a római katolikus egyház szertartása szerint. Emlékét szívünkben őrizzük!

Dr. Dobos László,
a Jászok Egyesülete elnöke

JÁSZ-KUN KÖZÉLETI ARCKÉPEK
A nagykun tudat szolgálatában
Dr. Örsi Julianna élete a munkája, ez ad erőt számára

Az ország egyik elismert néprajz- és társadalomkutatója, és a hazai tudományos világ megbecsült tagja a nagykunsági származású, Karcagról indult dr. habil. Örsi Julianna. A szerteágazó tevékenysége mellett elsősorban szűkebb pátriája, az alföldi, mezővárosi kun világ kutatójaként ismert tudósnak saját szavai szerint többek között vidéki életformája, illetve paraszti származása kínálta fel azt a lehetőséget, hogy a nagykunsági, tágabban az alföldi ember életét, kultúráját, múltját és jelenét vizsgálja. Otthoni környezetének hatása mellett kiváló tanárai, majd munkatársai nyitogatták szemét ennek a világnak az érdekességeire, jelenségeinek megértésére.

Dr. Örsi Julianna

Egyik kiemelkedő munkájaként szülővárosa egyik mikroközösségének, a karcagi Damjanich utca népességének társadalmi összetételét is kutatta. Ennek eredményeként milyen megállapításokat tett a kunsági társadalom háború utáni összetételét, életútját, jövőjét illetően?

Az egyéni életutakat, családsorsokat rögzítő mélyinterjúkon alapuló néprajzi vizsgálataim mellett időnként szociológiai felméréseket is végzek. Így a hetvenes években a karcagi emberek életmódját, tíz évvel később a nők keresővé válásának hatását vizsgáltam, majd a nagykunsági fiatalok gondolkodását fürkésztem a terveikről, a családról, a házasságról. Az utóbbi vizsgálatot később dr. Herbály Katalin szolnoki főiskolai tanárral közösen megismételtük. Ennek alapján elmondható, hogy a vidéki társadalmat az utóbbi fél évszázadban nagyon sok megrázkódtatás érte. Fellazultak a közösségi életet meghatározó szabályok, erkölcsi normák, bár szerencsére ma is vannak még életükkel, munkásságukkal irányt adó, az összekuszálódó világban való eligazítást segítő példaképek. De a stabilitás helyreállításához időre és segítségre van szüksége ezeknek a közösségeknek. Én ezt a segítséget várom el az ország, a település irányítóitól, a médiától és a tudomány képviselőitől, magam azzal a szemlélettel és szándékkal végzem a munkámat, hogy ezzel ebben is segítsem ezt a munkát, s egyben a munka folytatásához támogassam a jövő kutatónemzedékeinek oktatását.

Örsi Julianna gyűjtés közben, Tápiószecső, 1981 ***Fotó: Bathó Edit***

Munkája során voltak-e emlékezetes élményei?

Egy kicsit komoran humoros esetet említenék, amikor kutatóutam során Kecelen egy idős bácsi addig mesélt nekem, hogy közben megfulladtak a ketrecbe zárt letakart jércéi. Mire észbe kapott a „tudomány áldozatai" lettek. Egyébként rengeteg élményem volt, hiszen gyűjtőútjaimon sokfelé járva sokféle emberrel találkoztam. Volt, hogy Észtországban egy konferencián olyan, a magyarokkal rokon kisnépek képviselőivel találkoztam, akikről még általános iskolásként Reguly Antal könyveiben olvastam.

A Kunság kutatójaként, ismerőjeként ön hogyan látja? Annyi történelmi változás, sokszori népességcsere, vándorlás után létezik-e még nagykun identitás, tudat. Ha igen, mi jellemzi a mai formáját, és milyen hatása lehet e térség lakói jövőjére nézve?

Szalag felkötése a redemptios zászlóra Túrkeve, 1995. március 11. Fotó: S. F. T.

A nagykun identitás erősen él e táj lakóiban. Mindenki büszke arra, hogy itt született vagy idevaló származású. Ma is elevenen él bennem az a kép, amikor az általam kezdeményezett redempciós program keretében 1995-ben Karca-

gon, a város határában felállított Kun emlékműre minden irányból zarándokoltak az emberek. Ki gyalog, ki autóval, busszal vagy éppen biciklivel a magyarkai halomhoz közelítő utakon ment a szoboravató ünnepségre. Szívszorító élmény volt az is, mikor a nagyapa-korúak a nagykun zászlóra az unokák segítségével a család emlékszegét helyezték el. A redempció 250 éves évfordulóján kezdeményezett ünnepség mára már valóságos közösségi ünneppé vált, hagyományőrző civil szervezetek sorának létrehozását, ismeretterjesztő könyvek kiadását is generálta. Mindez Jászkunság-szerte igaz. Többek között így jött létre a Redemptio honismereti lap is, amely rendszeresen ad hírt a jász és kun települések honismereti munkájáról. Ide számíthatjuk a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Tudo-

Édesanyjával és Haddad izraeli kutatóval a karcagi házuknál Fotó: S. F. T.

mányos Egyesület kiadvány-sorozatát és tudománynapi rendezvényeit, amelyek ugyancsak a lokális és a nemzeti tudat megerősítését szolgálja hiteles tudományos ismeretek népszerűsítésével. Mindez mutatja, hogy a vidéki közösségek megfelelő útmutatással képesek belső erejük aktivizálására, a megújulásra. Ugyanakkor a közgyűjteményi intézmények (múzeumok, könyvtárak, művelődési otthonok) és civil szervezetek ismeretterjesztő munkája hasznosan segíti a közoktatást és a lokális közösségek történelmi tudatának ébrentartását. Bízom benne, hogy minderre valamennyi korosztály és társadalmi réteg a továbbiakban is fogékony lesz. Ehhez azonban szükség lesz a fiatalabb pedagógusok, helytörténészek még nagyobb aktív munkájára, közéleti szerepvállalására. Ők lesznek a stafétabot átvevői, továbbvivői.

Aktív múzeumi szolgálata után mik a jelenlegi tervei, a kutatás, a terepmunka évei után inkább egy összegző, publikációs tevékenységre készül, vagy vannak még az Ön számára kihívást jelentő, új feltáratlan részei a néprajztudománynak?

Lassan egy évtizede nyugdíjasként csak a tudománnyal foglalkozom: kutatok levéltárakban, anyagot gyűjtök terepen, előadásokat, könyvbemutatókat tartok, cikket írok, könyvet szerkesztek, és kiadványok megjelenését segítem. Persze nem marad ki a civil szervezetekben végzett munka sem az életemből. Mindenütt dolgozom, ahol igényt tartanak a munkámra. Az ismeretátadást különösen fontosnak tartom a fiatalok számára. Így kutatótáborokat szervezek és vezetek egyetemistáknak, évről-évre ifjú kutatókört szervezek általános és középiskolásoknak, projekteket irányítok. Rengeteg a teendőm. Szűkebb érdeklődési köröm a Nagykunság, a Jászkunság múltja és

A Nagykunságért Díjasok társaságában Túrkevén ***Fotó: S. F. T.***

jelene, de számtalan helyre hívnak feltáró munkára, kérnek meg monografikus kutatásra. Mivel témám az egész magyar társadalom 18-20. századi működése, beleértve a Kárpát-medence magyarjait és szomszédos népeit, így az általam írottakat szívesen fogadják a néprajzi, történeti és szociológiai jellegű folyóiratok, szerkesztőbizottságok, csakúgy, mint a konferencia-szervezőbizottságok. Éppen a napokban kaptam egy újabb felkérést, hogy jövőre Prágában tartsak egy konferencia-előadást angol nyelven. Itt a szlovák-magyar-ruszin közösségek együttélése a változó határok mentén címmel osztom meg ismereteimet. Az előadásokból aztán cikkek, tanulmányok lesznek. Egyes témák azonban nem hagynak nyugodni. Így például az *Amerikába kivándorolt magyarok beilleszkedése az Újhazában* témához már egy kötetre való anyagot gyűjtöttem. De ugyancsak folyamatban van az *Alföldi nép szószólói* – a 20. századi lelkészsorsok bemutatása – című könyvem. Adós vagyok még például a Fekete-Körös magyar falvak kultúrájának a bemutatásával. Györffy István nyomában 1991-től hat évig jártam hozzájuk és figyeltem meg, hogyan tágul számukra a világ. Ebből is könyv kerekedhet. Régóta tervezem, szervezem a *Nagykunság* monografikus kutatását. Bízom benne, hogy a közeljövőben ez is elkészül és kiadásra kerül. Az évtizedek során jó kutatóstábot sikerült magam köré gyűjteni. Egyetemistákból, egyetemi tanárokból, fiatalabb és idősebb helytörténet-kutatókból áll a csapat, akik különböző tudományágakat képviselnek, a kultúra széles körét felöleli a kutatásuk.

Így a munkánk eredményei is interdiszciplinárisak. A csapatmunka eredményét évente olvashatják például a Jászkunság évkönyvben, amely ötödik kötetének ez év decemberében a bemutatója Szolnokon lesz. Könyveink, írásaink, kutatási eredményeink internetes közlése is folyamatban van. A *Jászkunság* folyóiratot, a *Jászkunság évkönyvet* már a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Tudományos Egyesület honlapján is olvashatják. Ami az egyéni kutatásomat illeti, az évtizedek során valóban nagyon sok napot töltöttem terepen faggatva az embereket, fotózva az eseményeket, lejegyezve a megfigyeléseimet. *(folytatás a 14. oldalon)*

(folytatás a 13. oldalról)

Sok a kutatnivaló, a számomra ismeretlen közösség, jelenség. Olyan tudományágat művelek, a társadalomnéprajzot, amely a 20. század utolsó negyedében önállósodott és kutatói is egyéni utakat járnak, amely a módszert, a téma körülhatárolását illeti, így az én felfogásom szerinti társadalomkép is jórészt a saját gyűjtésemen alapulhat. Ezért van szükség ennyi terepmunkára. Időnként persze születnek tanulmányok. A *Kötődés* című könyv több mint ezer tanulmányt és rövidebb írást vett számba 2015-ben, amit én alkottam. Ezek közül 11 az önálló kötet. Gyűjteményes kötetet 74-et szerkesztettem. Valamennyi eddigi írásom alapján készült a *Parasztvilág* című kötetem, amely 2015-ben jelent meg.

Kapás János múzeumigazgatóval és dr. Barna Gábor egyetemi tanárral a túrkevei Finta Múzeumban. Fotó: S. F. T.

Még ebből is van, ami kimaradt, nevezetesen a vérségi kapcsolatok (család, rokonság) működésének bemutatása. Ez lesz az újabb összefoglaló munkám, amelyet a közeljövőben a tudományos grémium és nagyközönség elé tárok. Bízom benne, hogy ez az összegzés mindenki megelégedésére sok újat mond a letűnő parasztvilágról és a mai formálódó társadalomról.

Egy hosszú tudományos pályára visszatekintve ma elégedett embernek érzi-e magát?

Alapjában elégedettnek és boldognak érzem magam, ha végigtekintek a munkásságomon. Mindig azt csináltam, amit szívből szerettem. Az elégedetlenséget az újabb és újabb tudás iránti vágyam táplálja. Ez tart mindig izgalomban, ez ad erőt még a betegségem leküzdésében is. Bízok benne, hogy unokáim is megismerik ezeket az érzéseket, és boldog, sikeres jövő áll előttük. Másoknak is ezt kívánom. Az életem a munkám, az általam felhalmozott tudást a következő nemzedéknek hagyom örökségül.

NÉVJEGY

Dr. Habil Örsi Julianna PhD, néprajzkutató, kulturális antropológus, társadalomkutató. A néprajztudomány kandidátusa, nyugalmazott múzeumigazgató, címzetes főiskolai tanár 1950. október 21-én született Karcagon. Általános és középiskolai tanulmányait szülővárosában végezte, majd a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem történelem-néprajz szakán szerzett egyetemi diplomát, majd doktorált 1982-ben. Kandidátusi fokozatát a Magyar Tudományos Akadémiától 1992-ben kapta, 2004-ben a Debreceni Egyetemen habilitált. Először a karcagi Györffy István Nagykun Múzeum muzeológusa volt, majd 1982-től a túrkevei Finta Múzeum igazgatójaként tevékenykedett. Innen vonult nyugállományba 2008-ban. Egy évtizedig a felsőoktatást (tájgazdálkodás, néprajz,

A Jászkunság Hagyományőrzéséért Díj átvételekor Borbás Ferenc jászkun főkapitánnyal. Fotó: Bugyi Gábor

turizmus tanszékek) is segítette óraadóként. Örsi Julianna még az egyetemen kezdte tudományos tevékenységét, első tanulmányai az Ethnographia szakfolyóiratban és a Hajdú-Bihar megyei múzeum kiadványában jelentek meg. Azóta, immár nyugállományban is folyamatosan végzi 1970-ben megkezdett, Magyarország szinte minden régiójára kiterjedő, de elsősorban az Alföldre koncentráló kutatásait. A terepmunkára, levéltári és múzeumi kutatásra épülő tanulmányai elsősorban a Kárpát-medence falusi és mezővárosi közösségeinek 18-20. századi működését elemzik, ezen belül nagy súlyt fektet a vérrokoni kapcsolatok vizsgálatára. Közel tucatnyi saját és szintén jelentős számú általa szerkesztett könyve mellett rendkívül nagyszámú írása tanulmánykötetekben, monográfiákban, szakfolyóiratokban és népszerűsítő kiadványokban jelent meg. Közben Ausztriában, Észtországban, Hollandiában, Indiában, Izraelben, Norvégiában, Romániában, Szerbiában tartott nemzetközi konferenciákon ismertethette kutatási eredményeit. 23 külföldi konferencián volt előadó. Többek között tagjai sorába fogadta az International Society for Ethnology and Folklore, International Society for Folk Narrative Research, Magyar Néprajzi Társaság, Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság, Magyar Családkutatók Egyesülete, Magyar Múzeumi Történész Társulat, Magyar Irodalomtörténeti Társaság, MTA Köztestülete, Jász-Nagykun-Szolnok

A Magyar Érdemrend Tiszti keresztjének átvételekor dr. Fazekas Sándor miniszterrel és Oláh Lajos műgyűjtővel Fotó: S. F. T.

Megyei Tudományos Testület, Magyar Népfőiskolai Társaság, Pulszky Társaság nevű szakmai szervezetek. Vezetőségi tisztséget töltött be a Szűcs Sándor Tájkutató Alapítványban, a Magyar Néprajzi Társaság Társadalom-néprajzi Szakosztályában. Napjainkban is MTA Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Tudományos Egyesületének elnöke, titkár a Túrkevei Kulturális Egyesületben. Munkásságát eddig a Szolnok megye Kultúrájáért nívódíjjal, Miniszteri dicsérettel, Gunda Béla, Jankó János, Nagykunságért, Szűcs Sándor tájkutató, Jász-Nagykun-Szolnok Megye közművelődési és Túrkeve városért, a Jászkunság hagyományőrzéséért díjakkal ismerték el, illetve a köztársasági elnök a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje és a Magyar Érdemrend tiszti fokozatával tüntette ki.

Szathmáry István újságíró

Konferencia a Reformáció emlékére Jászberényben

A Jász Múzeumért Alapítvány, a Jász Múzeum és a Jászberényi Református Egyházközség október 12-én konferenciát rendezett Jászberényben a Reformáció 500 éves évfordulója alkalmából *A felekezeti súrlódásoktól a megbékélésig* címmel.

A jeles eseményre zsúfolásig megtelt érdeklődő közönséggel a Városháza díszterme, ahol *Hortiné Dr. Bathó Edit* múzeumigazgató, a Jász Múzeumért Alapítvány elnöke vállalta magára a háziasszonyi teendőket.

A vendégeket *Dr. Szabó Tamás* Jászberény Város polgármestere, *Pócs János,* a Jászság országgyűlési képviselője és *Bertalan János* regnáló jászkapitány köszöntötte szíves szavakkal, majd a Jászsági Hagyományőrző Egylet előadásában régi református népénekek csendültek fel.

A konferenciát prof. *Dr. Kocsev Miklós,* a Károli Gáspár Református Egyetem dékánja nyitotta meg, s ezt követően megkezdődött az előadások sora. Elsőként prof. *Dr. Dienes Dénes,* a Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményeinek igazgatója szólt a Reformáció magyarországi kialakulásáról, majd *Horváth Gergő,* a Magyar Nemzeti Levéltár Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltárának levéltárosa beszélt a Reformáció jászsági megjelenéséről, gyökereiről. *Dr. Farkas Kristóf Vince,* a Jász Múzeum történész muzeológusa előadásában a jászsági református egyházak tárgyi emlékeit mutatta be, míg *Metykó Béla* helytörténeti kutató Kazinczy Ferenc és Jászberény kapcsolatát, különös tekintettel az ún. vegyes iskolák ügyét tárta a hallgatóság elé. *Dr. Dobos László,* a Jászok Egyesülete elnöke a magyarországi protestáns ifjúsági mozgalmakról adott áttekintést az 1900 és 1944 közötti időszakból. Az előadások sorát *Dr. Novák István* címzetes kanonok zárta, aki a Reformáció katolikus egyházra gyakorolt hatását tekintette át.

Az ünnepi ebédet a Szikra Galéria Éttermében fogyasztották el a résztvevők, majd a konferencia ünnepi Istentisztelettel zárult a Református templomban. Az Istentiszteletet *Mező István* református lelkipásztor végezte, áldást mondott *Szántó József* apát plébános.

A jászberényi konferencia méltó megemlékezése volt a Reformáció félezer éves évfordulójának. A konferencia az Emberi Erőforrások Minisztériuma Reformáció Emlékbizottsága REB-17-PROG-0115 pályázata támogatásával valósult meg.

Iris

Dr. Szabó Tamás polgármester köszönti a konferencia résztvevőit
Fotó: Bugyi Gábor

A Jászsági Hagyományőrző Egylet tagjai református népénekeket énekelnek
Fotó: Bugyi Gábor

A konferencia résztvevői
Fotó: Bugyi Gábor

KÉPES RIPORT
A jászberényi Reformáció konferenciáról Bugyi Gábor fotóival

Pócs János országgyűlési képviselő, dr. Szabó Tamás polgármester, Bertalan János jászkapitány és Hortiné dr. Bathó Edit múzeumigazgató

prof. Dr. Kocsev Miklós, a Károli Gáspár Református Egyetem dékánja

Pócs János országgyűlési képviselő

Bertalan János jászkapitány

Horváth Gergő, a MNL Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár levéltárosa

prof. Dr. Dienes Dénes, a Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményeinek igazgatója

Dr. Farkas Kristóf Vince, a Jász Múzeum történésze

Metykó Béla helytörténeti kutató

A konferencia közönsége

Dr. Dobos László,
a Jászok Egyesülete elnöke

Ünnepi Istentisztelet a jászberényi Református templomban

Dr. Novák István címzetes kanonok

Szántó József apát plébános és Mező István lelkipásztor az ünnepi Istentiszteleten

JÁSZ-KUN TÖRTÉNELMI ARCKÉPCSARNOK

Fülöpszállásról indult… Az első Kurjantó pusztai tanító, Rigó Mihály unokája

Dr. Rigó Józon

(1937. 12. 16. – 2005. 06. 24.)

Fülöpszálláson az egyik legősibb kiskun településen 1902. szeptember 1-jétől az iskolai oktatás állami kezelésbe került, ekkor alakult át az iskola Állami Elemi Népiskolává. A belterületi új iskolán kívül ebben az időben készültek el a külső tanyasi részeken is az iskolaépületek. Kurjantó puszta, Balázs puszta, és Kerekegyháza (Fülöpkerekegyháza) puszta I. és II. számú, egy-egy tantermes, tanítói lakással bíró iskolái.

Az 1914-es toronygomb iratból tudjuk, hogy a Kurjantó pusztai elemi népiskola első fiatal tanítója 1902-től Rigó Mihály lett. Ő az első világháborúban a 29-es honvéd gyalogezred népfölkelő katonájaként 1916. április 25-én Nobrezsinánál, az osztrák tengermelléken hősi halált halt. Mindössze 38 évet élt. Nevét őrzi a Fülöpszállás központjában álló I. világháborús hősi emlékművön elhelyezett márványtábla.

Kisgyermeke, József apja halálakor mindössze négy éves volt. Édesanyjával, Pandúr Idával Kurjantóban éltek tovább, mert a fiatal özvegynek – aki szintén okleveles tanító volt – át kellett vennie férje helyett a tanítást. Ma még élnek Kurjantóban idős emberek, akiknek édesanyját Pandúr Ida tanította. Emlékeznek a tanítás mellett sokat dolgozó fiatal tanítónőre, aki a férje által létrehozott kis birtokot (amit a mai napig Rigó-birtoknak neveznek) szorgalmas munkával fenntartotta és gyarapította.

A ma 80 éves Víziné, Ilonka néni elmesélte, hogy édesanyja fiatal leányként szolgált náluk és sokat dajkálta a kis Józsikát.

Rigó József idővel megnősült, a bogyiszlói református lelkész leányát, Tóth Lenkét vette feleségül. Az ő házasságukból született 1937. december 16-án, Fülöpszálláson **Rigó Józon,** az első kurjantói tanító unokája. A kis Józont 1938. január 2-án Tóth Endre budapesti segédlelkész – az édesanya testvére – keresztelte a fülöpszállási református templomban. A keresztségben a nagyon ritka és különleges „Józon" nevet kapta. Egykori szegedi diákja egy utónevekről szóló beszélgetés alkalmával a következőt mondta: *„Nekem Szegeden volt egy tanárom, Rigó Józon. Minden tanár nevét körül kellett írni, mert az, hogy Mária, László nem határozta meg egyértelműen, hogy kiről beszélünk. De Szegeden, ha kiejted azt a nevet, hogy Józon, mindenki tudja, kiről van szó."* A kisfiú keresztszülei Németh László tanító és felesége, Tóth Katalin (az édesanya testvére) lettek, akik a hányatott sorsú kisfiú életében később nagyon fontos szerepet játszottak.

Az elemi iskola 1-2. osztályát Fülöpszálláson, a 3-4. osztályt Bogyiszlón végezte. Közben két testvére született: 1945-ben Pál, 1947-ben József. 1948-50-ig az 5-6. osztályba ismét Fülöpszálláson járt, mivel 1949. április 15-én fiatal édesanyja vérmérgezésben elhunyt, ezért a három árva kisgyermeket Józon keresztszülei vették magukhoz. Mivel keresztapját 1950-ben kényszerítették a kerekegyházi iskola igazgatói állásának elfogadására, a 7-8. osztályt már Kerekegyházán fejezte be. Bárhol is járt iskolába, mindenhol, minden évben kitűnő tanuló volt, szerénysége, kedvessége miatt mindenki nagyon szerette.

Általános iskolai tanulmányainak befejeztével 1952–1956 között Baján járt építőipari technikumba. Az érettségit követően a Pedagógiai Főiskola hallgatója lett Szegeden, ahol matematika-kémia szakra járt. Egy 2000. november 20-án vele készült rádióriportban erről így emlékezett. *„A kémia soha nem volt igazából az erősségem, annak ellenére, hogy a főiskolai eredményeim jobbak voltak kémiából, mint matematikából. Nem tudom miért, de jobban vizsgáztam kémiából. Még élnek a tanáraim mindkét oldalról, ők talán meg tudnák mondani, milyen diák voltam. Messzemenően jobban tudtam és jobban is szerettem a matematikát, mint a kémiát, és a vizsgáim mégis jobban sikerültek kémiából. Egy dologra büszke vagyok, hogy a matematika tanszéken a professzorunk – Szép Jenőnek hívják, később a Közgázon tanított – azt írta a jellemzésemben annak idején – nem tudom szó szerint idézni, nyilván nem is így volt leírva, de ezt jelentette: nem is olyan hülye, mint amilyennek látszik. De a vizsgáim soha nem sikerültek nála. Soha. Kihúztam olyan tételt, amit előző este a csoporttársaimnak elmondtam könyv nélkül, papír nélkül, másnap kihúztam, kettesre vizsgáztam belőle."*

A főiskola elvégzése után 1959-től tanított a Marxizmus Tanszéken. 1962-66 között az ELTE BTK karán, Budapesten filozófia szakot végzett. *„Mindig is érdekelt a filozófia, többet is foglalkoztam vele az életem folyamán, mint a matematikával, vagy a kémiával. A filozófusok mindig értekeztek a természettudományok különféle kérdéseiről. Tanulmányaimban is szorosan összekapcsolódnak. 1962-től egy új generáció jelent meg a filozófia oktatásában. E generáció tagjai döntő mértékben a matematika, fizika szakos tanári diplomával rendelkeztek és ez után végezték el a filozófia szakot. Én is ide tartozom. Nagyon sok hatása nem volt a publikációimnak, ha bármi jót is írtam, az ott porosodik valamelyik hivatal raktárának a mélyén. De egy-két gondolatomat idézik. Így lehet, hogy nem gondolkodtam hiába."*

Időközben megnősült, felesége dr. Péter Irén adjunktus volt. Egy fiuk született Iván, aki fogorvos lett. Az ő születéséről a következőket mesélte a rádióriport alkalmával: *„Sok mindent megéltem már ezen a főiskolán. Példának okáért mikor megszületett a gyermekem, és nem tudtam, hogy azon a napon fog megszületni. Az anyósomat egyszer már átvágtam azzal, hogy megvan a gyerek és fiú, mert minden áron fiúnak szerettem volna. Egyszer csak egy szerdai napon, úgy kilenc óra magasságában felhívott, hogy megvan és fiú, mondom, hát persze, kölcsön kenyér visszajár. De tényleg megszületett és fiú volt. A lényeg az, hogy akkor átmentünk a Béke Tanszékre. Jött velem kolléga, hallgató, mindenki ott volt. Később, úgy dél körül eszembe jutott, hogy nekem órára kell mennem.*

Na, ez ugye nem egészen józan állapotomban történt. Igaz, hogy mire odaértem a Hámán Kató utcai épületbe, addigra kicsit tisztultak a gondolatok. Filozófiatörténet előadás volt. Esküszöm, hogy életem egyik legjobb óráját akkor tartottam. Nyilván az, hogy fiú született, meg még sok minden közre játszhat egy ilyen helyzetben, de nekem ez egy örök emlék. Megtapsoltak akkor a hallgatók. Tudja, mint amikor verik az asztalt. Akkor az egy olyan jó óra volt."

1971-74 között ösztöndíjas aspirantúráns volt. Kutatási területe az információelmélet és a filozófia lett. Kandidátusi értekezésének címe volt: Az információelmélet filozófiai kérdései. 1975-ben szerezte meg a kandidátusi fokozatot. Eközben könyvei jelentek meg. 1969-ben A kibernetika helye a tudományok rendszerében, 1971-ben Az információ filozófiai fogalmáról, 1975-ben Információ és filozófia, 1976-ban Az információ és a visszatükröződési folyamat kapcsolatáról. 1976-ban és 1978-ban tudományos előadásokat tartott Potsdamban. 1977-78-ban tanulmányúton járt Fiborban, és részt vett a Filozófiai Világkongresszuson is. 1980-ban Kiváló dolgozó címet kapott.

Hobbija a labdarúgás volt. *„Voltam itt fiatalember is, futballoztam a hallgatókkal – együtt velük, meg ellenük is – meg a többi kollegával. Meg mentem velük sörözni is. Hogyha azt mondom, hogy az valamit jelent, amikor a hallgató bejön, és azt mondja: Tanár úr, itt vagyunk tizenöten, és most nincsen óránk, és a Béke Tanszékre átmennénk, nem tetszene átjönni velünk egy pohár sörre és beszélgetni? Szóval ez valamit biztosan jelent, mert amikor később funkcionárius lettem, akkor ez megszűnt. Azt gondolom, hogy egy tanárral, akivel órán találkozunk, vagy a folyosón, azzal lehet így kommunikálni, aki főigazgató-helyettes, az már olyan valaki, akit nem biztos, hogy meg lehet hívni sörözni. Nekem legalábbis azóta nagyon sokszor eszembe jutott, hogy itt valami nem stimmel"* nyilatkozta a korábban említett rádióriportban.

Rigó Józon tanszékvezetői kinevezése 2000-ben járt le. Akkor már 41 éve állt a katedrán. *„Az elmúlt tíz év alatt sikerült ezt a tanszéket a hallgatók által leglátogatottabb tanszékké alakítani. Nagyon nehéz szívvel hagynám most itt, hiszen az, ahogy most áll, az én munkásságomnak is köszönhető. A marxizmus tanszékről kerültem ide 1990-ben, akkor még nagyon nem így nézett ki. Más épületben volt, más felfogásban tevékenykedő oktatókkal. A marxizmus tanszékről csatlakozott Hetesi Erzsébet tanárnő, aztán az orosz tanszékről érkezett Szirmai Éva, már jelen volt a művelődéstörténet nagyasszonya, T. Molnár Gizella tanárnő, és a jogot oktató Nagyné, Terhes Irénke is. Ez most nagyjából a Közművelődési Tanszék tanári kara, és ebben a nagyon jó csapatban az elmúlt tíz évben igazán jól, otthon éreztem magam. Most 63 éves leszek nemsokára, tehát még két évet eltölthetek tanszékvezetőként. Nagyon reméljük, hogy ezt a felsőbb vezetés is így gondolja. Ugyanis azt remélem, hogy a kolleganők közül kerülhet ki az utódom."*

A felsőbb vezetés is úgy gondolta, még két évig maradhatott a tanszék élén, és így összesen 43 évig a pedagógus pályán. Utódja pedig valóban T. Molnár Gizella, a riportban említett kolleganő lett. Rigó Józon 12 évi tanszékvezetői működése alatt sokat tett az intézet jelenlegi arculatának kialakításáért. Rendkívül kedvelt volt mind a hallgatók, mind munkatársai körében. *„Úgy tudtam, hogy a hallgatók engem szinte mindig szerettek. Mellesleg ezért lettem főigazgató-helyettes. Békési tanár úr azt mondta, hogy úgy tudja, engem szeretnek a hallgatók, én tudom az ő gondjaikat, és akkor rám bízta a hallgatókat. De ez már régen volt, azóta megöregedtem. Most viszont kaptam egy vastapsot a diplomaosztó ünnepségen. Azt hiszem, ezt sem sűrűn kapják meg az oktatók, és ez a tanszéknek is az elismerését jelenti."*

Nagyon rövid ideig élvezhette a nyugdíjas életet, 2005. június 24-én elhunyt, a szegedi temetőben alussza örök álmát. 2006-ban Rigó Józon munkásságának elismeréseként és emléke előtt tisztelegve megalapították a róla elnevezett díjat. Ezt évről-évre azok a volt művelődésszervező szakos hallgatók vehetik át, akik komoly szerepet töltöttek be a kar életében és a közművelődés terén szép karriert futottak be. Ezt a díjat kapta meg 2012-ben Dr. T. Molnár Gizella a Közművelődési Konferencián a tanárképzésért végzett áldozatos munkájáért.

A tanszékvezető asszony nagyra értékelte a hallgatók elismerését, hiszen eddig csak hallgatók közt talált gazdára ez a díj. Számára meglepetés volt, hogy most ő kapta.

Rigó Józon emléke pedig e díjban, és egykori hallgatóiban örökké tovább él.

Varga Istvánné helytörténeti kutató

Verselő jászok és kunok

HOL ÉN LAKOM…

Rónaságban ringó illatozó zsálya,
Arany szénaboglya, milliónyi máglya,
Szik rét fuvallatán kamilla virága,
Körösnek vizében révészek uszálya.

Forró éjszakákon tücsök muzsikája,
Túlát lápja felett fehér gólyák násza,
Széles út porában baromnak igája,
Drága dédapámnak füstölgő pipája.

Olvadó folyónál télkergető lárma,
Tavaszi zsongásban gesztenyefák árnya,
Hullámzó tengernek aranyló kalásza,
Paraszti kenyérnek illatos kovásza,

Díszes viseletben széplány pántlikája,
Gazda kalapjának széles karimája,
Szorgos pásztorkának lármás száz libája,
Gátoldalán játszó gyermek karikája.

Nyári szállásoknak tákolt kalyibája,
Visongó malachad legkisebb kanásza,
Tekintetes urunk sarki téglaháza,
Szűcsmesterek hímzett téli nagykabátja.

Csárda udvarában boros korsó mája,
Uradalmi gazdaságnak büszke jó lovásza,
Verbunk dallamára huszároknak száza,
Hűvös temetőkben asszonyaink gyásza.

Cukrászda habjának krémes íz világa,
Téli disznótornak házi pálinkája,
Útszéli keresztek hervadó virága,
Öreganyám gyógyítgató füves patikája.

Éji csillagok közt Istenünknek háza,
Márton templomában hívek hű imája,
Nemzetünk ünnepén lobogónak tánca,
Nagykun szépapáink elvhű etikája.

Jövendő jómódért iparos fohásza,
Áldást kér százat e kicsiny kis hazára,
Végtelen reménység versemnek határa,
Múló idő távolának biztos krónikása.

Tóth Marianna
(óvónő, Kunszentmártonban él)

Emlékezés Tóth Jánosra, a Jász Múzeum egykori igazgatójára

A Jász Múzeumot – fennállásának 143 éve alatt – számos legendássá vált igazgató irányította, mint Banner János régész, Réz Kálmán ny. plébános, Blénessy János tanítóképző intézeti tanár, Csalog József régész, Erdész Sándor néprajzos és Tóth János történész-néprajzkutató. Közülük is Tóth János dolgozott a legtovább a múzeumban, 36 esztendeig állt az intézmény élén mint igazgató. Éppen tíz esztendeje már, hogy nincs közöttünk. 1994-ben történt nyugdíjba vonulása után azt remélte, hogy végre kedvére kutathat és feldolgozhatja azt a tengernyi anyagot, amit működése alatt összegyűjtött. A sors azonban nem volt kegyes hozzá, váratlanul jött betegsége gátat vetett szépen eltervezett nyugdíjas éveinek. Éveken át türelemmel viselte szenvedéseit, amikor 2007. február 24-én csendesen, örökre elment.

Tóth János néprajzi gyűjtésen, Négyszállás, 1960

Tóth János friss diplomával és Ortutay Gyula ajánlólevelével a zsebében 1958. augusztus 4-én érkezett Jászberénybe, hogy a Jász Múzeum vezetését átvegye. A múzeum dolgozói létszáma ebben az időben mindössze három főből állt: egy adminisztrátor, egy hivatalsegéd és egy teremőr. Tóth János első feladatként a gyűjtemény revízióját végezte el, majd hozzáfogott az épület sürgős felújítási munkálatainak koordinálásához. A szervezési munkákat némiképp nehezítette az a körülmény, hogy az igazgató a szülőfalujából, Turáról minden nap vonattal vagy motorkerékpárral járt át Jászberénybe.

A felújítási munkák aztán egész múzeumi működését végigkísérték, hiszen egy öreg épületen folyamatosan akadt javítani való. Igazgatói tényked ése alatt több alkalommal is sor került kisebb-nagyobb horderejű épület felújításokra.

Nemes Árpád, Tóth János és Morvay Lajos Gecse Árpád festőművész otthonában
Fotó: Baráth Károly

Már működésének kezdetén arra törekedett, hogy kialakítsa a múzeum határozottabb profilját, ezért különösen nagy gondot fordított a helytörténeti, néprajzi, történeti dokumentációs, képzőművészeti, majd később az ipartörténeti gyűjtemény gyarapítására. Igazgatósága alatt számos értékes műtárgy került a múzeum birtokába: Beleznay Antal, Palotásy János, Tarnay Alajos zeneszerzők kotta-anyaga, személyes tárgyaik, Székely Mihály világhírű operaénekes, Mérey László altábornagy, Porteleky József helytörténész, Sóty Zoltán műlakatos mester, Komáromy József múzeumigazgató hagyatéka. 1987-ben került a múzeum gyűjteményébe Hamza Dezső Ákos, akkor még Brazíliában élő filmrendező, festőművész közel 300 darabból álló festménye és faszobor gyűjteménye, 1980-ban pedig Buschmann Ferenc természetkutató több ezer darabból álló lepkegyűjteménye.

A várossal mindig jó kapcsolatot ápolt, amely akkor is megmaradt, amikor a Jász Múzeum 1962-ben egy átszervezés során a Szolnok Megyei Tanács kezelésébe került, mint a megyei múzeumi szervezet tagja.

Tóth János kitűnő szervezői készséggel rendelkezett, és kapcsolatait eredményesen tudta kamatoztatni a múzeum fejlesztése, fejlődése érdekében. Az ő közbejárására kapta meg az intézmény 1976-ban a város határában, a Szelei úton álló, és akkor megüresedett egykori tanyai iskola épületét gyűjteményi raktár céljára. Ugyancsak ő járta ki 1983-ban, hogy a Zöldkereszt épületével bővüljön a múzeum kiállítótere.

Működése alatt két állandó kiállítást is rendezett a múzeumban. *A Jászság története az őskortól napjainkig* című állandó kiállítás 1963-ban nyílott meg,

a múzeum 100 éves évfordulójára készített *A Jászság élete – A Lehel kürtje* című állandó kiállítást pedig 1974-ben nyitotta meg a nagyközönség számára. Mellette gyakran rendezett népszerű időszaki kiállításokat is nemcsak a múzeumban, de más városokban is. Különösen nagy sikerű volt 1981 márciusában a budapesti Thermál Hotelben rendezett Jászságot bemutató időszaki kiállítás.

Tóth János munkásságának egyik nagy eredménye volt a múzeumi kiadványsorozatok beindítása. 1976-ben indította útjára a nagy sikerű *Jászsági Füzetek* című sorozatot, amelynek igazgatósága alatt 19 kötete jelent meg. Ugyancsak az 1960-as évek végén adta ki először a *Jászsági Honismereti Adattár* című sorozatát, amelynek 1975-ig 5 füzete látott napvilágot.

Jelentős volt Tóth János honismereti szervezőmunkája is. Komoly szakmai segítséget nyújtott az egymás után létre jövő helytörténeti gyűjteményeknek. Helytörténeti, néprajzi gyűjtőpályázatokat hirdetett meg, s a beérkező anyagok révén megalapozta a Jász Múzeum Adattárát. Az intézmény körül jelentős kutatógárdát alakított ki, amelynek tagjai (Rédei István, Molnár István, Győri János, Győri Jánosné, Faragó Jánosné, Macsi Sándor, Szikszai Gábor, Fodor István Ferenc) kutatásaikkal, megjelent munkáikkal komoly eredményeket értek el.

Tóth János mindig fogékony volt az újra, a változásra. Az 1980-as évek elején a Jász Múzeum az országban elsők között rendezett Zenés Múzeumi Estéket. Nagy álma volt a múzeum belső zárt udvarán egy színpad kialakítása, és az udvar rendezvénytérként való használata. Ezt az álmát később mi valósítottuk meg a kollégákkal, és a múzeum kertje évek óta számos hangulatos rendezvénynek ad helyet.

Tóth János első és egyetlen munkahelye a Jász Múzeum volt, amelyet nagy szakértelemmel és elkötelezettséggel vezetett. 36 éven át volt köztiszteletben álló, elismert igazgatója az intézménynek. Munkálkodása révén a Jász Múzeum az országos érdeklődés középpontjába került. Múzeumszervező és tudományos munkásságát Jász-Nagykun-Szolnok Megyéért Díjjal ismerték el, Jászberény Városa Pro Urbe Díjjal tisztelte meg, halála után utcát neveztek el róla, szülővárosa, Tura pedig díszpolgárává választotta.

(folytatás a 22. oldalon)

Madaras László, Bathó Edit, Kuznyecov professzor, dr. Horgosi Ödön, tolmács és Tóth János a Jász Múzeum előtt 1982-ben ***Fotó: Hoffer István***

Tóth János múzeumigazgató a munkatársaival ***Fotó: Kohári Józsefné***

Tóth János Hamza Dezső Ákos filmrendező, festőművésszel a Jász Múzeum udvarán, Lehel Anna, Bathó Edit, Lehel Mária és Kohári Józsefné társaságában ***Fotó: Faragó László***

Dr. Magyar Levente polgármester, Tóth János múzeumigazgató és dr. Bálint György a Jász Múzeumban Fotó: Faragó László

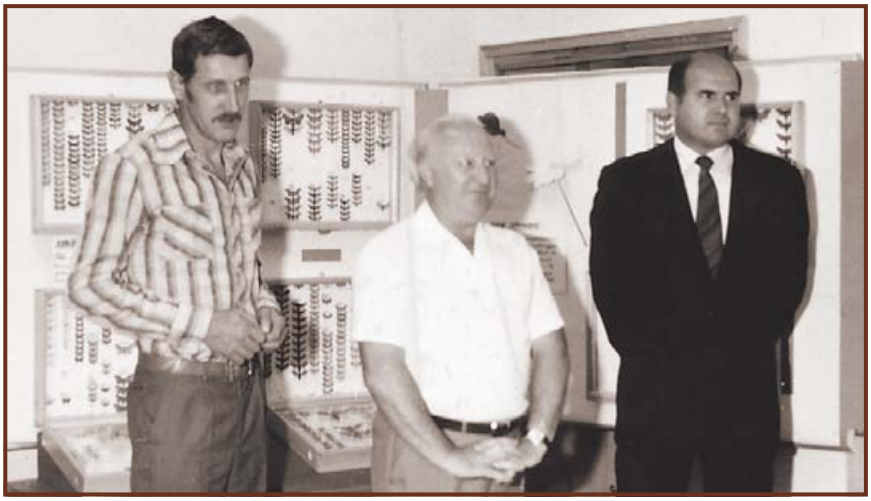

Buschmann Ferenccel és dr. Selmeczi Lácszlóval a Jász Múzeum lepke kiállításának megnyitásán 1984-ben

(folytatás a 21. oldalról)

Tóth János ebben az évben lenne 83 éves, de már tíz éve nincsen velünk. Emléke azonban ma is köztünk él, s mi, egykori kollégái, tisztelői ma is nagy szeretettel gondolunk a Jász Múzeum egykori igazgatójára, Tóth Jánosra, aki munkásságával örökre beírta nevét a jászok aranykönyvébe.

Hortiné dr. Bathó Edit
múzeumigazgató, egykori munkatárs

Iksz elvtárs rokoni szemmel

Valamikor az akkor dicsőségesnek mondott tanácsköztársaság félévszázados évfordulója előtt nagy volt az izgalom az állampárt háza táján. Derítették fel szorgalmatosan a hajdani helyi direktórium tagjait, díszsírhelyre helyezték, utcákat neveztek el róluk. Így volt ez egyik jász településünkön is. A honismereti szakkör segítségét is kérték, hogy hogyan is volt 1919-ben. Ketten tagjai is voltak a direktóriumból a szakkörnek, s visszaemlékezés közben össze is vesztek, ahogy illik, lévén, hogy az egyikük kommunista volt, a másikuk meg szocdem, s nem tudták eldönteni, hogy melyikük volt a szent ügy gaz árulója.

Mindenesetre sikerült kinyomozni, hogy a dicső időszak legdicsőbb alakja Iksz elvtárs volt, aki asztalosként dolgozott Csepelen, amellett, hogy izgatta a munkásokat. Mivel Iksz elvtársat akkoriban úgy el találták agyabugyálni, hogy állítólag az is közre játszott korai halálához, kivonult Bögre elvtárs a temetőbe, – aki akkorra hazatért Sztálinváros építéséből – és megmutatta az árokban a sírt, mivel az olyan személyeket nem temették a temetőbe, csak az árkába. Meg is kapta a díszsírhelyet, ünnepélyesen fel is lett avatva, nagy vörös csillaggal ékesítve. Ám az egyik főelvtársnak eszébe jutott, hogy e jeles mozgalmárról fotográfia is kellene, az meg nincs. Hívattak hát engem, mint helytörténészt, hogy szimatoljak ki valamit ez ügyben, hogy Iksz elvtárs méltóképpen kerülhessen a nem létező községi pantheonba.

– Durbints elvtárs! Derítse fel a rokonságot. A 20. században már csak készülhetett fotó Iksz elvtársról!

Nekiálltam a nemes feladatnak. Mégsem akármi, hogy ilyen történelmi jelentőségű tettet kell végrehajtanom: talán még oda is lesz írva a nevem a pantheon sarkába, hogy „készült Durbints aktív közreműködésével".

Kutatásom eredményeként Ipszilon nénihez vezettek a szálak, ő volt a dicső rokon. Elmentem hát a nénikéhez, aki éppen nagymosásban volt. Benne volt már a korban rendesen. Mondom neki – némi áhítattal a hangomban:

– Ipszilon néni, igaz, hogy – nyeltem egyet, mielőtt kimondtam a Nagy Nevet – Iksz elvtárs rokona volt?

Mintha egy zivatarcella robbant volna ki a konyha légterében: Ipszilon néni szeme villámokat szórt, egyetlen foga pedig úgy hasította a levegőt, mint egy mirázs gép:

– Az a szemétláda? – kérdezte vissza.

Kicsit váratlannak találtam a reakcióját, mert akárhogy kurkásztam az emlékeimben, ezt a jelzőt, hogy szemétláda, nem leltem az eddigi méltatások között.

– Szemét...izé Iksz elvtársról érdeklődném, hogy maradt-e fenn fényképe a családi archívumban!? – vettem pörgősebbre a kérdést.

– Volt neki, a gazembernek! De amikor ő volt a kurifeus a faluban, kenyérjegyet soha nem tudott szerezni, de borjegyet tudott, oszt berúgtak az urammal, mint a disznók. – Foglalta össze Iksz elvtárs életrajzának eddig hiányzó dokumentumait Ipszilon néni, majd hozzáfűzte:

– Vót neki fényképe, de bevágtam a sporheltbe, hogy vesse ki a főd!

Gyorsan köszönetet rebegtem a rám hulló információkért, és igyekeztem kifelé a harcias amazontól, nehogy Iksz elvtárs sorsára jussak, akinek aztán nem lett fotója, de a róla elnevezett utca még ma is viseli a nevét. Akkoriban persze még nem olvashattam Vári Albert írását arról, hogy a jászok nem igazán kedvelték a baloldali eszméket... Ipszilon néni meg nagyon nem!

Durbints sógor

Búcsú Hájas Tibor néptánc pedagógustól (1965–2017)

Jól tudjuk, hogy földi életünknek egyszer vége szakad, azt viszont nem tudjuk, hogy mikor jön el az utolsó pillanat, amikor örökre itt kell hagynunk mindent, amit szerettünk. Téged, Tibor nagyon korán magukhoz szólítottak az égiek. Talán szükségük volt egy jó tánctanárra…nem tudom. De elmentél november 6-án, azon a borongós novemberi hétfőn, magad után hagyva szeretteidet és a hozzád fűződő emlékeket.

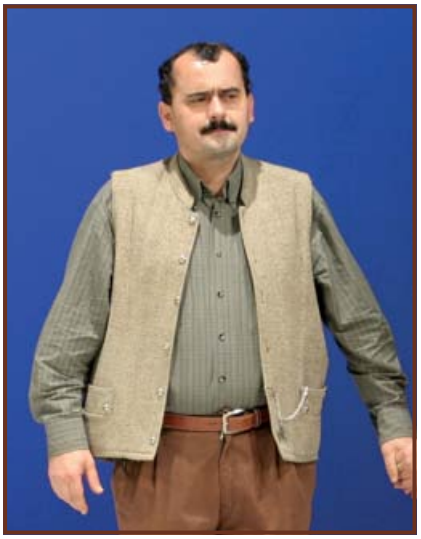

Hájas Tibor. Fotó: Váradi Levente

Nagyon hamar, már kisgyermek korodban megérintett a néptánc. 1974-ben kezdtél táncolni a Jászság Népi Együttes gyermek utánpótlás csoportjában, a Galagonya Együttesben, amelynek én voltam az egyik vezetője. Sikeres volt a csoport, s Te voltál az egyik legkiválóbb táncosa. Kitűnő ritmusérzékkel, nagyszerű táncos talentummal, és vonzó színpadi karakterrel áldott meg Ég. A gyermek csoportból 1980-ban a Jászság Népi Együttesbe vezetett az utad, ahol hamarosan a táncosok élvonalába kerültél. Számos belföldi és külföldi sikernek részese voltál társaiddal együtt. 1987-ben veled alapítottuk meg az együttes új gyermek utánpótlás csoportját, a Barkóca Együttest, amely nagy lendülettel kezdte meg munkáját, és két év múlva már Ankarába vittük táncosainkat egy nemzetközi néptánc fesztiválra. Nagyszerű időszak volt! De még abban az évben felkértek Téged a salgótarjáni Nógrád Táncegyüttes vezetésére, így aztán táncos-népzenész feleségeddel együtt búcsút mondtatok a Jászságnak. A táncos sikerek azonban a Palócföldön is tovább kísértek titeket. Jó néhány kiváló táncos, táncoktató került ki a csoportjaidból. 1996-ban elvégezted a Magyar Táncművészeti Főiskola néptánc pedagógus szakát, s ettől kezdve még nagyobb lendülettel vetetted magad a néptánc világába, amely egyértelműen életed legmeghatározóbb részévé vált. 1998-ban Te is segítettél a szécsényi Palóc Táncegyüttes létrehozásában és működésében. Számos díjnyertes koreográfia fűződik nevedhez. Aztán a 2000-es év közepén a jó palócoktól is elbúcsúztál, és sorsod a százhalombattai Forrás Táncegyütteshez vezetett, ahol jó néhány szép évet eltöltöttél. De ekkortájt az élet nehéz terheket rakott rád, amelyekkel nem tudtál megbirkózni. A lélek fájdalma, szomorúsága a testedet is meggyötörte. Hazajöttél szülővárosodba, s innen jártál el Sárospatakra és a szolnoki Laurus Művészeti Iskola kebelében működő csoportokhoz tanítani (Jászkarajenő, Újszilvás, Tiszaföldvár) és táncoltál a Jászberényi Hagyományőrző Együttesben. De a sors kegyetlen volt hozzád! A viharos szél még a legerősebb fát is kettéroppantja. Hát így roppant ketté a Te életed is fiatalon, 52 évesen. Nem kellett volna még elmenned! Oly sok dolgod lett volna még! De a felső parancsolat ellen sajnos nincsen apelláta! Ha megfújják a trombitát, hát mindnyájunknak menni kell.

Nem gondoltam volna, hogy egyszer majd nekem kell búcsúznom tőled. De az élet megtréfált bennünket! Mi, akik szerettünk téged; családtagok, egykori kollégáid, táncos társaid szomorúan kísértünk utolsó utadra november 17-én, a jászberényi Református temetőben.

Kedves Tibor! Büszke vagyok rá, hogy taníthattalak, és kollégaként együtt dolgozhattunk. Búcsúzom Tőled a Barkóca Együttes és a Jászság Népi Együttes tagjaival együtt, s kívánjuk, hogy találj megnyugvást az égi világban. S bár messzire mentél tőlünk, de a felcsendülő muzsikában, a tánc lüktető ritmusában és a szívünkben mégis örökké velünk leszel.

Hortiné dr. Bathó Edit
múzeumigazgató

A múlt titkainak kutatói a Jászságban

A Jászság sok tekintetben különleges. A sok közül az egyik, hogy itt igen élénk, szerteágazó a helytörténeti kutatás és publikálás. Számos településen működik helytörténeti szakkör is. Nagyon gazdag az a tevékenység, melyet a civilek végeznek e téren, kik egyébként jól ismerik egymást, s a kiadványokat, melyek e témában a régmúltban, vagy éppen az utóbbi 40-50 évben készültek.

Az élet számos területén igaz, hogy „kell egy csapat", mert együtt könnyebb. Az összefogás a helytörténetben „utazók" számára is fontos, s jelenthet segítséget is. E nem is nagyon új keletű gondolat mentén volt egy találkozó november végén a Jász Múzeumban, melyet dr. Suba Györgyné Kocsis Julianna szervezett meg. A Jász Múzeum, a berényi könyvtár több munkatársa és a Jászok Egyesületének ügyvivője, dr. Dobos László is jelent volt, s nem véletlenül, hiszen neki is jutott a feladatokból. A helytörténeti kutatók számára sokféle és szerteágazó adat, információ, „tudás" szükséges ahhoz, hogy eredményes és szakmailag is magas szintű, hiteles tanulmányokat, készíthessenek. Bele kell tanulni ebbe a „szakmába" is. Ennek számos módja lehetséges, de az eligazítás, az eligazodás is nagyon fontos. Mert bizony nem elég az internetet böngészni, ott keresgetni. Könyvtárakban, levéltárakban kutatni is van lehetőség bőven, de egymástól is tanulhatnak a kutatók, ahogy erre is van számtalan példa. Ezt a témát jól körbejárták, alaposan átbeszélték a jelenlévők. S abban sem volt vita, hogy egymás segítése – adattal, információval, fotókkal stb. – eddig is fontos volt, és működött is a kutatók között.

A tanácskozás végül azzal zárult, hogy létrejön hivatalosan is a *Jász Helytörténeti Kör,* de önálló civil szervezetet nem alapítanak, hanem a Jászok Egyesülete tagszervezeteként fognak működni. Azonban e feladathoz saját elnököt azért választottak dr. Farkas Kristóf Vince, a Jász Múzeum történésze személyében. Azt is deklarálták, hogy a tagok segítséget – ahogy eddig is – bátran kérhetnek a könyvtáraktól, egymástól, a múzeumtól. Azonban évente 2-3 alkalommal összejöveteleket, szakmai előadásokat is tartanak, hogy aktuális kutatásaikról vagy éppen gondjaikról beszámoljanak egymásnak. Ebben a jelenlévők egyet is értettek.

Kiss Erika újságíró

A Reformáció 500. évfordulójának ünneplése néprajzos szemmel

Az évvégéhez közeledve nyugtázhatjuk, hogy a 2017-es esztendő a Reformáció 500. évfordulójának ünneplése jegyében zajlott országszerte, sőt a Kárpát-medencében.

A Kulturális Minisztérium több szakági döntéshozóin – Reformáció Emlékbizottság, Nemzeti Emlékbizottság – keresztül számos program megvalósítását támogatta. Az évforduló apropóján felélénkültek az egyháztörténeti kutatások, publikálási igények, könyvkiadási és rendezvénytervek. Egész évben voltak emlékülések, konferenciák, jelentek meg könyvek, avattak emlékműveket, újítottak fel templomokat, születtek művészeti alkotások, kiállítások. Én ezúttal elsősorban a konferenciákra fókuszálok. Azokról szólok, amelyeken részt tudtam venni vagy információkhoz jutottam.

A 2017. emlékév konferenciasorozata márciusban A Károli Gáspár Egyetem BTK Dísztermében megtartott **A magyarországi reformáció és Európa fél évezrede (Hit – kultúra –, hatalom és szolgálat)** című konferenciával kezdődött.

Az elnök, védnök szerepet egyházi vezetők, a tudományos élet legkiválóbbjai vállalták: Bogárdi Szabó István püspök, Tőkéczki László történész, egyházkerületi főgondnok, Kósa László akadémikus, Huszár Pál világi gondnok. Az előadók a vallási néprajzot évtizedek óta művelő legismertebb kutatói voltak.

Az európai fejlődési folyamat bemutatására Dienes Dénes, P. Szalay Emőke, Csoma Zsigmond, Csepregi Zoltán és Kurucz György vállalkozott. A protestánsok rendszerváltó, forradalmi szerepére Tőkéczki László és Gergely András mutatott rá. A protestáns népélet, népszokások és az egyházi tradíciók kapcsolatairól Lackovits Emőke, Szacsvay Éva és Pocsainé Eperjesi Eszter szólott. Ugyancsak figyelemre méltó volt Hudi Józsefnek a protestáns polgárok földesúri és mezővárosi közösségben címmel tartott előadása.

A Magyar Református Egyház Doktorok Kollégiuma júliusban Debrecenben tartotta jubileumi ülését. A négy napos rendezvény első két napján jeles egyháztörténészek (Hollandiától Dél-Afrikáig, Németországtól Amerikáig, Skóciától Magyarországig) tekintették át a protestantizmus történetét, jelentőségét, mai helyzetét a világban. Magyar részről Bölcskei Gusztáv a Reformáció örökségének magyar perspektíváiról szólt.

Július 11-12-én 13 szekcióban magyar kutatók előadásai hangzottak el. 14 szekcióban 129 előadó kapott lehetőséget kutatási eredményeinek, mondandójának bemutatására. A szekciók közül csak néhányat említek meg: egyháztörténet, egyházi törvénykezés, irodalom, zene, pedagógia. pszichológia, misszió, pasztorizáció.

A Néprajzi szekciót dr. Lévai Attila komáromi egyetemi tanár vezette. P. Szászfalvi Márta A Reformáció százados jubileumait mutatta be. Örsi Julianna az Amerikába kivándorlók 19-20. századfordulón lefolyt egyházalapítási törekvéseiről szólt. Szigeti Jenő és Gyöngyösssy Orsolya a protestáns lelkészekről alkotott közösségi képet elemezte. Barna Gábor az evangélikus, Pap Gy. László az unitárius egyháztörténethez szolgáltatott újabb adalékokat. Szőke Anna a vajdasági magyar reformátusságot mutatta be a lokális kultúra tükrében. Több előadó (P. Szalay Emőke, Ormosi Viktória, Sápy Szilvia és Szalay László Pál) az egyházművészeti értékekre (úrasztali edények, textíliák, templomok, temetők) irányította a figyelmet.

Terjedelmi okokból nincs módom minden előadásról részletesebben szólni, csak azt emelem ki, hogy más szekciókban több előadó szólt az egyház mai szerepéről, aktuális kérdésekről. (Például: Szükség van-e a szertartások: temetés rituáléjának megújítására?

A házasság, gyermekáldás, a női identitás szorgalmazása, a migráció és a keresztények üldözése stb.) Jó lenne, ha minél hamarabb lehetőséget kapnánk valamennyi előadás olvasására. Ennek a szükségességét az is indokolja, mert a szekció előadások paralel megrendezése miatt a jelenlévők se tudták valamennyi előadót meghallgatni, és a témák fontossága is nagy nyilvánosságot követel. Több tanulmány megjelenik a Kollegium Doctorum folyóirat ez évi és jövő évi számaiban, de jó lenne, a szervezők kötet/ek/be rendezve kiadnák az emlékülés valamennyi előadását. Az 500. évforduló maradandó dokumentuma lenne.

A Reformáció 500. évfordulójára rendezett kiállítások (Debreceni Kollégium, Magyar Nemzeti Múzeum, PIM, szentendrei Skanzen, szolnoki Damjanich János Múzeum stb.) ugyancsak méltó tisztelgések a protestáns egyházalapítók és terjesztők előtt. A református és az evangélikus egyházak, múzeumok egyaránt bemutatták az évforduló emlékére a legértékesebb tárgyaikat, dokumentumaikat. A tárlatoknak mindenütt igen sok látogatója volt.

A **Veszprémi Laczkó Dezső Múzeum** az idén is megtartotta Népi vallásosság a Kárpát-medencében című 11. konferenciáját, ezúttal a Pápai Kollégiumi Gyűjteményekkel közösen Pápán. **A Hitélet és vallásos kultúra a Kárpát-medencében** című konferencia interdiszciplináris jellegű volt. Egyaránt tartottak előadásokat néprajzosok, történészek, régészek, művészettörténészek. A nyitó előadás után 49 előadás hat tematikus egységbe sorolva hangzott el.

A vallásetnológia, valláspszichológia, vallástörténet, egyháztörténet, történeti források szekció munkáját Németh Tamás irányította. Itt különösen figyelemreméltó volt Szacsvay Éva és Séra László vallásetnológiai és pszichológiai megközelítésű közös előadása. Ez az előadás egyúttal arra is jó példa, hogy haszonnal járhat a különböző tudományága kutatóinak együttmunkálkodása.

A régészet, történeti források, vallástörténet, egyháztörténet szekciót Nagy László, a Széchenyi Kastélymúzeum igazgatója vezette. A második szekcióban több előadás szólt a zsidózsinagógák régészeti és történeti emlékeiről. Reich Szabina régész a kora-újkori kegyérmékre hívta fel a figyelmet. Újszerű volt Nagy Balázs szakrális térhasználatról szóló előadása a több nemzetiségű és felekezetű Gyuláról. Több előadásban az Egri Római Katolikus Egyházmegye 20. századi működéséről hallhattunk. Horváth József, a végrendeletek fáradhatatlan kutatója

ezúttal a győri protestáns egyháznak, intézményeknek szóló kegyes adományait mutatta be.

A vallásos népszokások, népi erkölcs, népi vallásgyakorlás szekciót Lackovits Emőke – a konferencia-sorozat alapítója – vezette. Öt előadó a római katolikus egyház népi intézményeit, a vallásosság megnyilvánulásait taglalta. Balázs Kovács Sándor a sárközi reformátusok, Veres Emese Gyöngyvér a barcasági magyar evangélikusok erkölcsi életébe engedett bepillantást. Lukács László összefoglalta a karácsonyfa elterjedéséről szóló kutatását.

A negyedik szekciót Lukács László vezette, amelyben az egyházművészetről, vallásos ábrázolásokról, liturgikus tárgyakról szóló előadások kaptak helyet. Itt elsősorban a gyülekezetekben, múzeumokban őrzött szakrális tárgyakkal, azok szimbolikájával, állapotával és restaurálásával ismerkedhetett meg a közönség.

Ebben a szekcióban különös jelentősége volt a vetített képeknek. Az előadások ráirányították a figyelmet nemzeti kultúránk értékes tárgyaira, az egyházművészeti emlékekre, melyek megőrzésére különös gondot kell fordítani. Ez a munka minden egyházi közösség és közgyűjtemény számára fontos szegmens.

Az ötödik szekció – melyet Szacsvay Éva vezetett – előadásai a szakrális folklórba tartoztak. Kivételt jelentett Sarnyai Csaba Máté Makkai Sándor vallásfelfogásának taglalása. A népi vallásosság megnyilvánulásának példáit a népénekek repertoárja, imádságos könyvek és kódexek alapján elemezték az előadók. Itt a református mellett evangélikus, unitárius, római katolikus liturgiával és gyakorlattal ismerkedhettek meg a hallgatók.

Végezetül a 6. szekciót P. Szalay Emőke irányította. Ez a szekció a vallási jelenségek, kultuszok, egyéni és kollektív emlékezet napjaink vallásossága tematikájú előadásokat fogta össze. Az előadók egyaránt foglalkoztak a 18-19. századi háborúk és járványok szereplőivel csakúgy, mint a 20. századi felekezeti hősökkel. Telenkó Bazil és Pilipkó Erzsébet a görög katolikus egyház mártírjait mutatta be, míg Örsi Julianna a református lelkészdinasztiákat. Varró Ágnes egy Tiszazugból származó székesfehérvári polgárasszony életét vázolta fel a naplója tükrében. Végezetül információt kaptunk arról is, hogy mennyire használják ki az egyházak a világháló adta lehetőségeket. A konferencia csatolt programjai tovább színesítették a rendezvényt. Winter Erzsi református templomfotói művészei élményt jelentettek, míg a gróf Eszterházy Károly Kastélyban eddig ismeretlen főúri rejtett kincseket tártak elénk. Különös információt hordoznak az Ősgalériában látható képek. Ezek elemzése több tudományág részére jelent forrást és egyben feladatot a jövő kutató-generációjának. A Pápai Kollégiumban őrzött iskolatörténeti, egyháztörténeti dokumentumok, könyvek, tárgyak ugyancsak gazdag forrás a kutatók számára. A pápai Kékfestő múzeum tárlata és programajánlata ugyancsak hívja a viselet, a népművészet, az ipartörténet iránt érdeklődő látogatókat.

A **Kiss Lajos Néprajzi Társaság „Sem a magasság, sem a mélység nem rettent"** jelmondottal rendezett emlékkonferenciát a Vajdaságban. A változó helyszínű rendezvény egyúttal a bácskai, bánáti és a szerémségi magyarok ünnepe is volt. A konferencia főszervezője Szőke Anna volt.

Bajsán a helyi evangélikus közösséget Dolinszky Gábor püspökhelyettes és Dolinszkyné Bárthory Márta mutatta be. A bemutató előadásokon kívül hasznos volt az ez alkalomra rendezett kiállítás a kegytárgyakból és a templom megtekintése.

Barna Gábor alföldi protestáns ökomenikus törekvésekről szólt. Beszédes Valéria Iványi István és Nagy István Ordass Lajos munkásságát mutatta be. Britich Erzsébet az aradi evangélikusokról szólt, míg Veres Emese Gyöngyvér a Magyarországi Evangélikus Egyház Vallási Néprajzi Munkacsoport tevékenységét ismertette.

A Torontálvásárhelyre menet megállt az emlékező csoport Elemérben Kiss Ernő 48-as vértanú szülő- és végső nyugvóhelyén, majd Nagybecskereken. Itt Kiss Nándor lelkésznek az egyházmegye történetét bemutató előadását köszönettel fogadták az utazó konferencia résztvevői.

Számomra nagy meglepetés volt Szalay József egykori lelkész, Sommerville skót misszionárius alföldi körútjának egyik tolmácsolója eddig ismeretlen arcképének felfedezése a parókián csakúgy, mint irodalmi munkásságának megismerése. A rekkenő hőségben megtett hosszú buszozás után elérkeztünk Torontálvásárhelyre, ahol a lakosok Hódmezővásárhelyről érkezett elődei építették a ma is álló masszív templomot. Az épületben a falakon márványtábla őrzi a nevüket. A reformáció ünnepére befejeződik az épület felújítása az helyi református egyházközség nagy örömére – tájékoztatta a közönséget Beszédes Mária lelkész. A parókia falán álló tablók pedig megelevenítője a helyi történelemnek.

A templomban elhangzó ülések előadói elsősorban a vajdasági kutatók voltak. Besnyi Károly a vajdasági kutatók egész sorát vonultatta fel. Kónya Sándor protestáns népénekekről, Glemba Klára a nagybecskerekiek egyháztörténéről értekezett.

Szőke Anna a regionalizmus és az egyházi hovatartozás kérdését boncolgatta. Fehér Viktor egyetemi hallgató Rákóczi újratemetésének eseményéről szolgáltatott új adatokat. Örsi Julianna a 19-20. században lezajló reformátusok megújulási mozgalmát mutatta be. Nem maradt ki a Raj Rozália és Nagy István vajdasági temetőket bemutató filmje sem.

A konferencia harmadik napján Bácsfeketehegy adott otthont a konferenciának. A nagykunsági származású település lakóit megtisztelte előadásával Jung Károly, Barna Gábor, Silling István egyetemi tanárok. Újabb vajdasági adatokkal gazdagodtunk Németh Ferenc, Pasnyik László irodalomtörténészek, Shilling István folklorista előadása hallattán. Bárth János a pirosi házasságkötési anyakönyvekben búvárkodott. Ugyancsak hasznos ismeretek birtokába jutottunk Vass Erika és Veres Emese Gyöngyvér előadásából. Silling Léda a bácskossuthfalvi református sírkertet, Csorba Béla a járeki evangélikus templomot mutatta be.

Utunk során feltűnt, hogy Vajdaságszerte számos elhagyott, romos evangélikus templom van. Ez emlékezteti az utókort, hogy a 19. század közepén lezajlott lakosságcserével innen eltűnt a német nemzetiség. Szép példája a határokon átívelő kapcsolatoknak a bácsfeketehegyi evangélikus templom megújult épülete, mely ismét várja a híveket és az ide látogató turistákat.

A konferencia utolsó napján az ünneplők ellátogattak a szeremségi Maradékra is. A kis közösség példamutatón igyekszik megőrizni magyarságát.

A 32 szereplőt felvonultató emlékülés méltó prezentációja volt a hazai és a vajdasági tudományos életnek. A szervezők, vendégfogadók ezúttal közösen emlékeztek a reformáció nagyjaira. *(folytatás a 26. oldalon)*

(folytatás a 25. oldalról)

Írásom újabb helyszíne a nagykunsági **Túrkeve.** A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Tudományos Egyesület, a Túrkevei református Egyházközség és a Túrkevei Kulturális Egyesület szervezésében rendezett emlékülést április végén tartottuk **Nagykunsági visszatekintés** címmel. Egy hétre rá a Jászkunság kutatás konferencia egyik szekciójának a témája **Az egyház és a lokális társadalom** volt. A két rendezvényen összesen 14 előadó (néprajzosok, történészek, irodalomtörténész, lelkészek) tartottak előadást. Itt hangsúlyos szerepet kaptak az olyan előadások, amelyek a helyi református egyházak és a települések közötti viszonyrendszert mutatták be (Bagi Gábor, Bánkiné Molnár Erzsébet, Szakál Aurél, Örsi Julianna). A két intézmény együttélését némileg módosította Mária Terézia rendelkezése a római katolikusok betelepítésére. A törzsökösök sajátos történelmükből fakadó magatartása nehezítette a „jöttmentek" befogadását. A gazdasági, jogi kérdéseket felvető helyzet a helyi politikára is rányomta a bélyegét. A Jász-Kun Kerületek megszűnésével a 20. században új körülmények között kellett egyensúlyozniuk mind az egyház, mind a közigazgatás vezetőinek. (Hegedűs Krisztián, Barna Gábor előadása). A második világháború után bekövetkezett politikai változások, az ateista nézetek terjedése különösen nehéz helyzetbe hozta a református egyházközségeket, amelyből csak az újabb rendszerváltozás jelentett kiutat. Ezen az emlékülésen a reformáció kezdeteiről, a bibliáról, a helyi úrasztali edényekről egyaránt szó került (Kereszti Roland, Butyka Béláné, Ötvös László, P. Szalay Emőke), mely előadásokat jól kiegészítették a Templomgalériában rendezett kiállítások. A kiemelkedő lelkészegyéniségek életútjának bemutatása (Rideg István, Örsi Julianna előadása) és a közelmúltban megjelentetett Palástban című könyv beajánlása egyaránt ízelítőt adott a református egyház fejlődéstörténetéből és a létrehozott református értékekből.

Végezetül arra a pozitívumra hívom fel a figyelmet, hogy az egyetemek történeti és néprajzi intézetében folyó képzésben is helyet kapott a vallástudás. Ezt jól mutatta több, az ELTE, a Károlyi Gáspár Egyetem és mások által szervezett konferencia is, ahol már egy új fiatal kutatógárda lépett színre. Az ELTE Néprajzi Intézetében **A felekezeti együttélés történeti-néprajzi kérdései a Kárpát-medencében** címmel tartottak tudományos ülést, ahol Kósa László professzor, Bárth Dániel tanszékvezető és Tabajdi Zsuzsanna predoktor mellett Szabó Irén, Jancu Laura és Leichter Lilla tartott előadást.

A Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karának és Református Közéleti és Kulturális Központi Alapítvány ifjú kutatói Földváryné Kiss Réka vezetésével eredményes kutatásokról számoltak be szeptemberben a **Keskeny úton? A protestáns közelmúlt feltárásának dilemmái** címmel megtartott konferencián. 16 fiatal kutató ismertette kutatási eredményeit. Külön hangsúlyt kapott az államszocialista korban szolgáló lelkészek tevékenysége.

A konferenciákat mindenütt megtisztelték jelenlétükkel, támogatásukkal az egyházak, egyetemek vezetői. Ez utóbbi helyszínen Hafenscher Károly, a Reformáció Emlékbizottság munkáját segítő miniszteri biztos is ott volt. Az országszerte megtartott emlékülések, produktumok nem jöhettek volna létre az Emberi Erőforrások Minisztériuma, a Reformáció Emlékbizottság és a Nemzeti Emlékbizottság, országos és helyi egyházak egyéb szervek támogatása nélkül. Köszönet érte.

Összegezve a Reformáció 500. évfordulójának megünneplése sikeres volt. A jól előkészített figyelemfelhívások, a támogatási rendszer mozgósította tudományos intézetek kutatóit, a közgyűjtemények munkatársait, az egyházközségeket, civil szervezeteket, helytörténetkutatókat és tartalmas programokat sikerült megvalósítani országszerte valamint határainkon túl is. Az intenzív kutatásokat, tartalmas előadások, színvonalas emlékülések, konferenciák, szakszerű kiállítások, értékes könyvek megjelenése követte. Valamennyi megvalósított esemény mozgósította a helyi és térségi közösségeket. A tudományközi együttműködés is kiválóan sikerült.

A rendezvények élénkítették a vallásnéprajzi és a református egyháztörténeti kutatásokat. E rendezvények emlékeit fotókban, filmeken és az emlékezetben is megőrzi a református magyarság. Amint az írásom elején megjegyeztem az összegző emlékkötetek, konferencia-kötetek megjelenését még várjuk.

dr. habil. Örsi Julianna
társadalomkutató

Magyar Tudomány Napja Kunmadarason

Honismeret, helytörténet Jász-Nagykun-Szolnok megyében címmel tudományos konferenciát rendezett 2017. november 11-én, Kunmadarason a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Tudományos Egyesület, Kunmadaras Nagyközség Önkormányzata, a Kunmadarasi Honismereti Egyesület és a Túrkevei Kulturális Egyesület.

Gazdag és érdekes programmal várták a konferencia előadóit, meghívott vendégeit és a népes számú, kunmadarasi, nagyérdemű közönséget Laczkó Tóth Bertalanné vezetésével a Kunmadarasi Honismereti Egyesület tagjai. A rendezvény helyszíne a patinás Községháza volt, a dísztermében a konferencia zajlott, a kisebb előadóterem vendégfogadás és vendéglátás helyéül szolgált, itt lehetett megvásárolni a legújabb kunmadarasi kiadványokat. A község – a szülőföld iránti rendkívüli elkötelezettségről tanúskodnak ezek az igen esztétikus kiadványok: Ízek, illatok, emlékek Kunmadarasról (2015), A kunmadarasi református templom és harangjainak története (2016), és a 2018-as képes naptár, amit a község épületeinek patinás ablak- és épületdíszei, zárak, kilincsek, faragott kiskapuk fényképei díszítenek. Mindhármat Laczkó Tóth Bertalanné szerkesztette. A kitűnő fényképekkel illusztrált könyvek szövegét és fotóit a Kunmadarasért Társaság tagjai készítették. A folyosón a Kunmadaras képes történelmi könyve címmel rendezett színvonalas kiállítást tekinthették meg az érdeklődők.

A megjelenteket a Kisújszállási Mazsorett Írisz csoport tagjainak műsora köszöntötte a Községháza előtt. (szakmai vezetőjük: Szabó Lászlóné)

A díszteremben felhangzott a Kun miatyánk Kállai Erzsébet előadásában. Az ima szövegét Kobzos Kis Tamás zenésítette meg. Kovács Sándor, a Jász-Nagykun-Szolnok megye közgyűlésének elnöke, majd Guba László Albert, Kunmadaras polgármestere és Dr. habil. Örsi Julianna, a konferencia szervezője, a helyismereti kutatások szervezője köszöntötte a megjelenteket.

A kunmadarasi Írisz Mazsorett csoport ***Fotó: Bugyi Gábor***

Dr. Barna Gábor egyetemi tanár, Kovács Sándor, a megyei közgyűlés elnöke és Guba László polgármester a konferencián ***Fotó: Bugyi Gábor***

A konferencia közönsége ***Fotó: Bugyi Gábor***

A konferencia levezető elnöke, Dr. Barna Gábor professzor, az MTA doktora, a Szegedi Egyetem Néprajzi Tanszékének egykori vezetője megnyitójában Bálint Sándort idézte: *„minden ember sajátja a szülőföld és az anyanyelv”,* megőrzésük miatt honismereti szemléletre van szükség, ami segíti a helyi öntudat kialakulását, magasabb fokon a magyarság tudatot, erősíti a nemzeti identitást.

Az előadások sorát Gulyás Katalin szolnoki muzeológus: *Helytörténet-kutatás Jász-Nagykun-Szolnok megyében a pályázatok tükrében* című előadása nyitotta meg. Az elmúlt évtizedek alatt 1156 pályamunka, 55 ezer oldalnyi terjedelemben került be a szolnoki Damjanich Múzeum helytörténeti adattárába. Értékelése szerint: *„Megyénk helytörténetkutatói mozgalmából számos kiváló kutató nőtt ki és jeles helytörténeti kiadványok születtek.”* Az előadás áttekintette a hat évtizedes pályázati múlt szakaszait, jellemzőit és gondjait.

Fodor István Ferenc helytörténeti kutató Jászjákóhalmáról, a megye legrégebbi honismereti szakkörének indulására emlékezett.

Dr. Bathó Edit múzeumigazgató (Jászberény): *A Jász Múzeum a honismeret és a hagyományőrzés szolgálatában* című előadásában elmondta, hogy a Jászság elsők között csatlakozott a honismereti mozgalomhoz, a múzeum komoly szakmai segítséget nyújt ma is a honismereti tevékenységhez és a 21 tájház és helytörténeti gyűjtemény működéséhez. Ebben a munkában elévülhetetlen érdemei vannak Tóth Jánosnak, aki valójában megteremtette a múzeum és a honismereti szervek, szakkörök együttműködésének módszertanát. Beszélt a múzeum és a Jász Múzeumért Alapítvány kiadványsorozatairól: Jászsági Füzetek, Jászsági Könyvtár, Jászság Népművészete és mindenekelőtt a Redemptio honismereti lapról, ami a 24. évfolyamánál tart. A múzeum segítséget nyújt a jász hagyományok feleleventéséhez: pl. jászviselet, -hímzés, lovashagyományok újra élővé tételéhez, közreműködik a jászok világtalálkozója megszervezésében, a jászkapitány választásban.

Dr. Bartha Júlia néprajzkutató (Karcag): a közönség figyelmébe ajánlotta a Jászkunság 5. kötetét

Dr. h. Örsi Julianna néprajzkutató (Túrkeve): *Könyvsorozatok, konferenciák, a Jászkunság népismeretének*

(folytatás a 28. oldalon)

(folytatás a 27. oldalról)
gazdagításához című előadásában a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Tudományos Egyesület és a Túrkevei Kulturális Egyesület gondozásában megjelent folyóiratokat ismertette.

Dr. Bartha Júlia
néprajzkutató
Fotó: Bugyi Gábor

1954-2012 között jelent meg a Jászkunság folyóirat, ami 2013-tól évkönyv formában közli a megyei tudományos eredményeket, és ismerteti a tudományos élet híreit. Az Alföld Könyvtéka sorozatban eddig 12 kötet jelent meg. A másik sorozat a Nagykun Kistérségi tanulmányok, eddig 4 kötete jelent meg. A három évente megrendezett Jászkunság konferenciák anyagát közli a Jászkunság kutatása sorozat.

Laczkó Tóth Bertalanné a Kunmadarasi Honismereti Egyesület munkáját ismertette. Az egyesületet négy évvel ezelőtt 12-en alapították, ma 48 tagja van, akik felvállalják az ősök paraszti hagyományainak felelevenítését. A község lakosságát megmozgató ünnepségek szervezésével, a bevezetőben már említett könyvek megjelentetésével szolgálják a honismeret nemes célkitűzéseit.

Dr. Pásztor István, egyetemi adjunktus (Debrecen): *Hon és népismeret tanítása a közoktatásban* címmel elemezte a néprajzi ismeretek oktatásának néhány előzményét, jelenlegi helyzetét.

Jász Erzsébet doktorandusz és Csikós Dávid egyetemi hallgató (Debrecen): Beszámoltak a 2016 nyarán Kunmadarason és 2017 nyarán Túrkevén rendezett kutatótáborok tevékenységéről. A kunmadarasi táborban az 1956-os eseményekről gyűjtöttek információkat, Túrkevén életútinterjúkon keresztül kísérelték meg a település közelmúltbeli történelmét megismerni.

Dr. Bárth M. János egyetemi adjunktus és tanítványai: Koszta Nikolett és Vásárhelyi Varga Míra (Budapest) a túrkevei kutatótáborhoz csatlakozva

Dr. Örsi Julianna
társadalomkutató
Fotó: Bugyi Gábor

nyelvészeti adatokat gyűjtöttek. Az előadásuk: *A nyelvhasználat változatossága Túrkevén a 21. század elején.*

Laczkó Tóth Bertalanné
helytörténeti
kutató. Fotó: Bugyi Gábor

Fodorné Hámori Ágnes helytörténet-kutató (Tiszafüred): A helyi identitás megnyilvánulásait elemezte Tiszafüreden és környékén.

Bácskossuthfalváról érkezett kutató, Besnyi Károly: *Helytörténetkutatás és –írás a bácskai testvértelepüléseken* című előadásában a vajdasági magyar helytörténeti-honismereti egyesületek tevékenységét ismertette. A Nagykunságból származó települések: Pacsér, Feketehegy, Ómorovica, és Piros községekben folyó helytörténeti kiadványokat elemezte.

Ari Ilona, családkutató (Budapest): Miért népszerű a családi gyökerek keresése és az élő hozzátartozók fel-

Dr. Bárth M. János
egyetemi adjunktus
Fotó: Bugyi Gábor

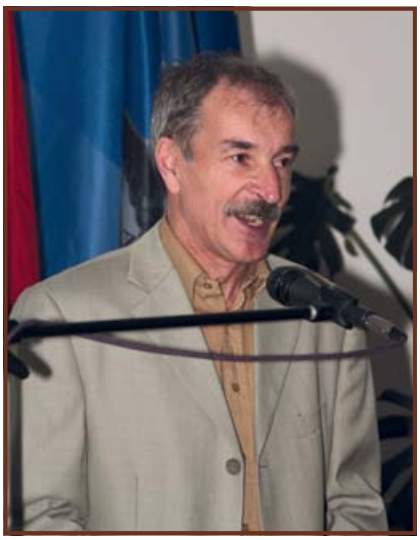

Besnyi Károly
helytörténeti kutató
Fotó: Bugyi Gábor

kutatása? – Tapasztalatok a megyei családtörténet-kutatók köréből című előadásában arról beszélt, hogy napjainkban egyre népszerűbb a családfakutatás, országosan a Magyar Családkutató Egyesület (MACSE) fogja össze a több tízezerre tehető amatőr kutatókat. Megyénkben is már több klub műkö-

dik, levelezőlisták készülnek, facebook csoportok léteznek.

Jordán Ágnes néprajzkutató (Öcsöd): *Eredmények és tervek Öcsöd helytörténetének kutatási múltjából és jelenéből* című előadásából megismerhettük a falu történetével foglalkozó 19. és 20. század elején készült kéziratos munkákat. A honismereti mozgalom 1945 után indult, melynek legfontosabb eredménye egy ma is működő helytörténeti gyűjtemény, ami József Attila egykori iskolájában található, és amit ma már szakember gondoz.

Ari Ilona
családkutató
Fotó: Bugyi Gábor

Programon kívül szót kapott Dr. Kenyeres Imre, aki a község egykori polgármestere, maga is deportált. A *Kunmadarasi deportáltak a Hortobágyon* című munkájáról számolt be. A településről 1951. november 9-én 58 embert deportáltak a helyi intelligencia tagjai közül, 1953. január 6-án 206 embert vittek el, az ún. kulák családok tagjait, akik tárgyalás nélkül, vagyonelkobzást és kitelepítést szenvedtek el.

Dr. Barna Gábor professzor előadása időhiány miatt már nem hangozhatott el, rövid szinopszisa a konferencia programfüzetében olvasható.

A konferencia előadásainak rövid kivonata Honismeret, helytörténet Jász-Nagykun-Szolnok megyében címen megjelent. (Szolnok-Kunmadaras, 2017)

Az előadás után a vendégek a Református templomot tekintették meg, ahol színvonalas vezetés segítségével megismerkedtek az egyházközség és a templomépület történetével.

Dr. S. Kovács Ilona néprajzkutató

Kiss László a Jászság festője

2017. április 5-én került sor Kiss László rajztanár életmű kiállításának megnyitójára a Jász Múzeumban, ennek apropóján beszélgettem a tanár úrral műveiről és életéről.

Hogyan indult pályafutása?

Nem a Jászság szülöttje vagyok, hiszen a Veszprém megyei Vaszaron születtem 1936-ban. Felsőbb tanulmányaimat a pápai Tanítóképzőben végeztem, ahol tanítói oklevelet szereztem.

Kiss László: Város széle
Fotó: Bugyi Gábor

Kiss László művész tanár

Meghatározó volt számomra, hogy a képzőben Cziráki Lajos festőművész tanított.

Ezt követően Szegeden tanultam tovább a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán, ahol rajz szakos tanárként végeztem. Itt Vinkler László festőművész volt a tanárom. 1955 és 1972 között a kengyeli általános iskolában tanítottam. 1972-ben Jászfényszarura kerültem, ahol egyben iskolaigazgatóként is működtem. 1980-tól 1989 júniusáig, pedig a nagyközségi közös tanács elnöke voltam. 1989-től egészen nyugdíjba vonulásomig, 1998-ig az általános iskolában tanítottam rajzot. Jászfényszarun látható munkám a Templomkertben található Csíksomlyói Szűz Mária kép, melyet 1946-ban vitéz Pataky Ferenc festett, de mivel a festmény nagyon megrongálódott, ezért 1996-ban újra festettem.

A Jász Múzeumban milyen képeket állított ki?

A múzeum kiállításán 53 festmény került bemutatásra, melyek zöme 1990 és napjaink között készült.

Közülük legnagyobbrészt jászsági helyszíneket megörökítő munkák voltak láthatóak. A Jászságban számos festői helyet találhatunk. Kedvenc helyszíneim: a jászsági Zagyva folyó vidéke, a jászfényszarui Hosszúhát, Jászberény és a Hajta puszta. A magányos tanyák világa különösen is foglalkoztat. Szívesen ábrázolom az eső után a tanyákat, amint a kis tocsogókból előtűnik az épület tükörképe. Munkám során a látvány keltette hangulatot igyekszem megfogni. A kiállított festmények akvarell és olaj technikával készültek.

A régi időkre emlékeztet a Tanyai iskolások című kép, ami a kengyeli élmények hatására készült, de egy hajtai tanya is nagy hatást gyakorolt rám, ezért megfestettem az őszi, téli és nyári változatát is. Évszakok szerint főként a téli világ és az őszi színek gazdagsága foglalkoztat.

A helyi témákon túl a kiállításban a kiskunsági ménes és egy nyaralás emlékeként a görög táj is megjelenik.

Munkáimból Jászfényszarun és a Jászságban is többen őriznek festményeket, de a dunántúli rokonokhoz és Ausztriába is eljutottak műveim.

Jelenleg milyen festmény tervei vannak?

Sok, korábban elkezdett, de be nem fejezett képen dolgozom, és szeretném megfesteni a jászberényi ferences és a jászfényszarui templomot is.

Megragadva az alkalmat, Kiss Lászlónak ez úton is további jó erőt és alkotókedvet, családjának pedig további támogató szeretetet kívánok.

A kiállított művekről bővebben a www.jaszmuzeum.hu oldalon tájékozódhatnak.

Dr. Farkas Kristóf Vince
történész muzeológus

Emléktábla Simai János nagykunkapitánynak

Kunhegyes Város egyik legnagyobb és legnépszerűbb rendezvénye a Mihály Napi Sokadalom, amelyet ebben az évben szeptember 30-án tartottak. A rendezők most is gazdag programot kínáltak az érdeklődő közönségnek, amelynek egyik meghatóan szép pillanata volt az elmúlt évben elhunyt Simai János nagykunkapitány emléktáblájának avatása. A Kunsági Hagyományőrző Egyesület és Kunhegyes Város Önkormányzata által létesített emléktábla a Művelődési Ház falán került elhelyezésre, rajta Simai János kapitány úr Győrfi Sándor szobrászművész, emeritus nagykunkapitány által megörökített bronz portréjával és a következő szöveggel:

„Simai János
(1950 – 2016)
Nagykunkapitány emlékére,
aki 2004-2016-ig működött
hagyományőrző tisztségében.
Kunsági Hagyományőrző Egyesület
Kunhegyes Város Önkormányzata
és tisztelői. 2017”

A tábla ünnepélyes felavatásakor Szabó András Kunhegyes Város polgármestere mondott köszöntőt, majd Borbás Ferenc jászkun főkapitány emlékezett a szeretve tisztelt nagykunkapitányra, Simai Jánosra.

A továbbiakban közzé tesszük Borbás Ferenc jászkun főkapitány úr ünnepségen elmondott beszédét: „Üdvözlök mindenkit, lett légyen az valamikori hármas kerületünknek, nyakas Kunságunknak, büszke Jászságunknak lakója, lett légyen az ennek a hagyománytisztelő városnak becses polgára, s lett légyen az általunk igen tisztelt gyütt-ment barátunk. Jászkunságnak örömnapja van ma. Ez az öröm az emlékezés öröme, amely fájdalmas büszkeséggel tölt el bennünket. Simai János nagykunkapitány urunk 2016-ban hagyott itt bennünket. Kapitányunknak még sok dolga lett volna, sok megkezdett munka, de még több befejezett jelezte földi útját. Az ilyen emberekből mindig hiány van. Hagyományőrzésben, településért való munkában eredményei megmaradtak, mint példaképet érdemes követni Őt. Kivívta dicséretét kunoknak, jászoknak. Ahhoz a nemzedékhez tartozott, akik megélhették a rendszerváltás utáni kezdeteket, amely a kun és jász hagyományok újraéledését jelentette. A kiteljesedés szakaszában hagyott itt bennünket. Ott volt akkor is a helyszínen, mikor a magyar Parlament összes tagja egyhangúlag megszavazta, emléknappá nyilvánította május 6-át, a Jászkun Redemptio napját. 2004-ben hozta a sors, hogy Simai János kapitány társunk oldalára csatoltuk a kardot és nyakába akasztottuk a kapitányi medált. Elmondta az egy életre szóló kapitányi esküt, egy évre élére állt a nagykun hagyományőrzésnek, és tagja lett a Jászkun Kapitányok Tanácsának. Munkájában felesége, Valika, odaadóan segítette, minden helyzetben mellette állt. Sajnos pár hónappal ezelőtt Ő is követte hitvesét a végtelenbe, hogy ott együtt legyenek. Biztos vagyok benne ott is valami jóra, valami szépre törekednek.

Simai János nagykun kapitány emléktáblája. Fotó: Kun Erzsébet

Bizony az újkori kapitányoknak sok mindennel meg kellett küzdeniük, de Ő nem ijedt meg, nem vonult félre. Hiszen az a kun harcos konokság volt benne, amely régen több királyunknak trónt nyert. Az a harcos konokság, ami többször magyar szabadságharcaink derékhadába vitt, s amely ma sem hagyott el bennünket. Mindig ott volt eseményeinken, dolgozott szervezeteinkben, mély barátságos hangján, ha kellett vitatkozott velünk. Nagy embert veszített el benne a Nagykunság és a testvéri Jászság. Lokálpatrióta volt Ő a szó valódi értelmében. A városért, az emberekért, az élő hagyományért dolgozott. Ha kellett fizikai munkáját is adta. Emlékezzünk csak a nagykun kapitány emlékház kerítésének építésére. Nyugodtan mondhatom, hogy minden jelenlévő fenntartások nélkül magáévá teheti elhivatottságát, ügyünk iránti jóságos indulatját.

Ki is volt Simai János nagykun kapitány? A kérdésre mindannyian, számos jó tulajdonságait említenénk. De adja meg a választ Ő maga. Halljuk hát! Mi volt a mérték számára.

SIMAI JÁNOS: TÁRD KI KARJAID

„Ha didergek a télben,
ha fázom az esőben
Óvj meg engem Kunhegyes.
Ha a rossz ront rám,
gyenge vagyok és erőtlen
Védj meg engem Kunhegyes.
Tárd ki karjaid,
borítsd ránk szereteted palástját
Védd meg a gyengét,
az elesettet, az árvát.

Ha fáj, mert elhagytak,
hogy megcsaltak
Adj nekem hitet Kunhegyes.
Ha nem sikerül semmi,
ha jobb lenne elmenni
Marasztalj engem Kunhegyes.

Tárd ki karjaid,
borítsd ránk szereteted palástját
Utoljára úgyis visszatérünk
mindannyian hozzád.
Ha majd eljön az idő,
ha nincs már tovább
Fogadj be engem Kunhegyes.
Ha rossz voltam hozzád,
ha ártottam neked
Bocsásd meg nekem Kunhegyes.

Tárd ki karjaid,
borítsd ránk szereteted palástját
Óvjad, védjed,
itt nyugvó gyermekeid álmát.”

E sorok is mutatják, hogy egy sokoldalú tulajdonságokkal megáldott, érző ember volt ő. Aki sajátos humorával, néha markáns véleményével alkotta meg az örökké emlékeinkben élő Simai János nagykun kapitányt.

Az emléktáblát még lepel takarja. Egy élet van alatta, amit mi mindannyian ismerünk és becsülünk.

A célunk az, hogy ez az emléktábla másoknak is hirdesse ki volt Simai János nagykunkapitány, és hogyan képviselte a kun hagyományokat, hogyan segítette települését, hogyan dolgozott közösségeink építésén. S, milyen nagy ajándék a sorstól, hogy szobrászművész kapitánytársunk, a Munkácsy Mihály díjas Győrfi Sándor által készített emléktáblán láthatjuk viszont alakját. Becsület és tisztelet néki, békesség legyen sorsa. Vivát, néhai Simai János nagykunkapitány!”

Ékszerdoboz a Jászság

A mindennapok során bennünket körülvevő értékeknek sokszor nem szentelünk méltó figyelmet. Ennek a kedvezőtlen jelenségnek a felismerése motiválta Hortiné dr. Bathó Edit múzeumigazgató, etnográfust az „Ismerd meg a Jászságot!" című túrasorozat megszervezésére. A kezdeményezés kiemelten az épített örökség megismerését célozza.

A tematikus sorozat első napja az egy útvonalra praktikusan felfűzhető települések: Jásztelek, Alattyán, Jánoshida, Jászalsószentgyörgy állomásokon keresztül valósult meg október 14-én, szombaton.

A Jászsági Hagyományőrző Egylet tagjai további civilszervezetek tagjaival kiegészülve a jászberényi Jász Múzeum elől indultak az autóbuszos kirándulásra. Az első állomáson, Jásztelken Túróczi Lászlóné könyvtárvezető mutatta be a barokk stílusú Szent Márton Templomot, valamint a Tájházat, kitérve a község történelmére és jelenére is.

Alattyánban a helytörténeti értékek megőrzése és megismertetése iránt elhivatott Koczkás Gábor polgármester is megtisztelte személyes jelenlétével, tájékoztatással és vendéglátással a csoportot. A Jászság közismert helytörténeti kutatójának, dr. Mosonyi Sándornak anekdotákkal színesített élményszerű vezetése eredményeként a kis település mindenkihez közelebb került. Páratlan értéket képvisel Gecse Árpád festőművész emlékháza, a helytörténeti gyűjtemény gazdag anyaga, a közelmúltban kialakított emlékpark és a Szent Mihály templom.

Jánoshidán Zámbori János emeritus jászkapitány verssel köszöntötte a látogatókat és kuriózumként a település történetét is versben regélte el. Feleségével, Ilona asszonnyal együtt jász nagyünneplőben fogadta a vendégeket. A figyelmesség ünnepélyes hangulata maradandó élményt jelentett. Ugyancsak emlékezetes az igényesen berendezett Tájház és a rendezett főtér. Örvendetes, hogy a Premontrei Rendház szebb napokat megélt méltóságteljes épülete a közeljövőben megújulhat.

Az utolsó állomás, Jászalsószentgyörgy is bővelkedik látnivalókban. Talált József emeritus jászkapitány és felesége, Erzsébet asszony, valamint helytörténeti kutatásairól és igényes szakmai írásairól ismert Lukácsi László tanár úr kalauzolt a településen. Szavaival élve: „*Amiként Egyiptom a Nílus ajándéka, úgy Jászalsószentgyörgy a Zagyvá*é". A csodálatos természeti környezetben elhelyezkedő, rendezvényházként is működő Erzsébet Malom, valamint a Lovarda sok turistát vonz. A Tájházról, a vallási élethez kötődő és a történelmi eseményekhez kapcsolódó köztéri alkotásokról elhangzott ismertetések körében a szégyenkő történetét, utolsó használatának sajnálatos körülményeit őrzi az emlékezet. Nagyon sajnáltuk, hogy a település szépséges templomába nem nyertünk bebocsátást.

A tárgyi értékeken túl felbecsülhetetlen az a szellemi tőke, amit a Jászság lokálpatrióta helytörténeti kutatói testesítenek meg. A valamennyi állomáson tapasztalt szívélyes fogadtatás ezúttal is igazolta, hogy a jász ember a Jászságban járva otthonról haza érkezik.

Dr. Körei Nagy Katalin
újságíró

Könyvajánló

Az 1991-ben újraalapított Jászok Egyesülete és társszerve, „A Jászságért" Alapítvány az eddig eltelt 26 évben már számos maradandó értéket hagyott az utókorra. Gondolok itt a nagyszámú könyvre, hangzóanyagra, emléktáblára, vagy éppen az ösztöndíjakra, és a sort még hosszan lehet sorolni. 2017-ben egy újabb jelentős mérföldkőre került sor, hiszen „A Jászságért" Alapítvány gondozásában megjelent a Jászok Egyesülete Budapesten 1921–1946 címet viselő könyv, melyet a már számos értékes művet jegyző dr. Suba Györgyné Kocsis Julianna írt és szerkesztett.

A Jászok Egyesülete ugyanis nem egy modern civil szervezet, hanem egy nagy múltú és tekintélyes közösség utódja, ami 1921-ben jött létre, de a formális alapszabállyal is ellátott működés 1927-ben kezdődött. Az egyesület alapításának ötlete dr. Bathó János királyi közjegyzőnek köszönhető, de a tényleges megvalósítás dr. Czettler Jenő agrárközgazdász, egyetemi tanár, a jászjákóhalmi választókerület képviselőjének köszönhető.

A könyv felidézi az alapítás körülményeit, a kezdeti nehézségeket és az alapszabályt is bemutatja, éppúgy ahogy az egyesület korabeli működését is alaposan tárgyalja.

A Jászok Egyesülete Budapesten egyik legkülönlegesebb eseménye az 1922-től évente más-más jász településen megrendezett jász bálok voltak, melyek nagy visszhangot váltottak ki szervezettségükkel és gazdag programjukkal. A bálokon számos esetben magas rangú személyek is megjelentek. A könyv több visszaemlékezést felidéz, ezzel is közelebb hozva a különleges események hangulatát.

Szintén kiemelkedő programok voltak az évente megrendezett juniálisok,

amelyet mindig más-más jászsági település határában rendeztek meg.

A szerző nem hallgatja el az egyesület nehézségeit sem, ami egyrészt a II. világháború időszakának tudható be, másrészt pedig a tagok gerincét adó pesti diákság is tanulmányait befejezve megfogyatkozott. Mindezt pedig az egyesületek erőszakos feloszlatása tetőzte be, így 1946-ban a Jászok Egyesülete Budapesten megszűnt.

A könyv végén jól használható, fontos arcképcsarnok található, amiben az egyesület ismertté vált tagjainak rövid életrajza olvasható a róluk készült felvételekkel együtt.

A gazdag archív képanyag segíti az olvasót a mára letűnt kor megértésében, a modern fotók pedig napjaink tájékozódásához nyújtanak hasznos segítséget. A könyv a jászberényi Artander Kft. és Signal-Print Kft. nyomdák munkáját dicséri, hiszen küllemében elegáns – a címlapon a jász bál átalakított meghívója figyelhető meg –, a hátlapon pedig néhány egykori tag szignója kapott helyet.

A könyvhöz jó olvasást kívánok nemcsak az egyesület tagjainak, hanem minden érdeklődőnek is.

Dr. Farkas Kristóf Vince történész muzeológus

Képzőművészeti kiállítás a Jász Múzeumban

A Jász Alkotók Köre és a JAK Jászapáti Művésztelepe alkotásaiból rendeztek kiállítást novemberben, a Jász Múzeumban, amelyet Dr. Bathó Edit múzeumigazgató nyitott meg. Alaposan felkészült a megnyitóra, hiszen a legapróbb részletekre is kiterjedt a figyelme. Meggyőző tényekkel támasztotta alá a JAK (Jász Alkotók Köre) létjogosultságát, annak jelentőségét.

Dr. Kovács Júlia, a JAK elnöke

Deli Julianna: Szamárkenyér

Meglepően sokan tartoznak a JAK tagságához. A tagok között egy láthatatlan, de erős kollektív baráti szellem uralkodik, amely folyamatosan tevékeny munkára, alkotásra serkenti a művészeket. A Művésztelep minden egyes tagjára érvényes gróf Széchenyi István egyik bölcs mondása: *„Azon dolog, amit egy ember elvégezhetne, de nem végez, minden időre el van veszve.”* A JAK tagjai minden tőlük telhetőt megtesznek, mert azt is tudják, hogy a tevékenység teszi az embert boldoggá.

A Jászapáti Művésztelep a különféle festészeti alkotásokon kívül fotó és irodalmi részleggel is büszkélkedhet. Az irodalmi részleg is igen aktívan tevékenykedik, olyannyira, hogy tagjai verseket, novellákat írnak és azokat csoporttagjaik részére is előadnak, felolvasnak. Ilyenkor persze a javító szándékú kritika ösztönzőleg hat a többiek részére is.

A kíváncsiságunkat felkeltő megnyitó beszéd után D. Kovács Júlia, a JAK elnöke köszöntötte az érdeklődőket. Megköszönte a múzeumnak a kiállítás lehetőségét és a sok segítséget a rendezéshez, majd Magyar Aritól olvasott fel verseket, aki külföldi kiállítása miatt nem tudott eljönni a rendezvényre. Ezután Szabari Bálint, majd D. Szabó Júlia saját verseivel örvendeztette meg a közönséget.

Rusvai Mária: Erzsébet királyné

Kedves színfoltot jelentett Vozáry Viktória a Merlin és az óriások című mesenovellájának felolvasása. Viki az írásokon kívül még a festészetben is otthonosan mozog.

A továbbiakban a kiállítás egy-két alkotásáról teljesen szubjektív módon írok néhány gondolatot. Magyar Ari Tihany látképét bemutató festménye lírai hangulatot nyújt, Rusvai Mária jászsági felhőket ábrázoló munkája a természeti erők félelmetes nagyságát mutatja, míg Körei Nagy Kristóf napraforgót megörökítő fotója az élni akarást bizonyítja a nézőknek. A festett üvegek a képzőművészet sokoldalúságának hirdetői.

A békét és nyugalmat sugározzák a szép tanyák, a dűlőutak, a sima tükrű tavak és a vízi szárnyasok. Vozáry Viktória akvarell és tollrajz segítségével megörökített kápolnája hívogatólag áll egy kőkereszt társaságában, Plainaire című képe pedig egy grafikus jól sikerült, koncentrált munkajelenetét mutatja be.

Körei Nagy Kristóf: Figyelek rád...

Danczák István: Vízililiom

Nagy öröm volt számomra e kiállítás alkotásaiban gyönyörködni!

Sólyom János helytörténeti kutató
Fotók: Bugyi Gábor

LAPZÁRTA

Rendszeres és alkalmi szerzőink figyelmébe ajánljuk, hogy a következő lapszámunk 2018. február végén jelenik meg. A kéziratokat és a fotókat elsősorban e-mailen legkésőbb 2018. január 31-ig kérjük eljuttatni a szerkesztőségbe.

* * *

Lapunk a Jászsági Önkormányzatok Szövetsége és a személyi jövedelemadó 1%-nak támogatásával jelenik meg.

REDEMPTIO
A jász és kun települések honismereti lapja
Megjelenik kéthavonta
Kiadja a Jász Múzeumért Alapítvány
Felelős szerkesztő: Hortiné dr. Bathó Edit
A szerkesztőbizottság tagjai:
Bugyi Gábor, Farkas Kristóf Vince,
Kókai Magdolna
Előkészítési munkák: Bugyi Gábor
A kiadó és a szerkesztőség címe:
5100 Jászberény, Táncsics M. u. 5.
Tel./fax: 57/502-610
E-mail: jaszmuzeum@gmail.com
www.jaszmuzeum.hu
ISSN 1218-9553
Nyomdai munkák: ARTANDER Kft.
www.artander.hu